

36ste VERGADERING. — 19 JULI 1918.

Mededeeling van ingekomen stukken. — 312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

36ste VERGADERING.

VERGADERING VAN VRIJDAG 19 JULI 1918.

(Bijeenroepingsuur 11 voormiddag).

Ingekomen: een Koninklijk besluit. — Behandeling en verwerping van het voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten. — Behandeling en aanneming van het voorstel van wet betreffende een onderzoek door een Staatscommissie naar hetgeen tijdens den toestand van oorlogsgevaar heeft plaats gevonden ter zake van de voorziening van het land met levensbehoefte en ter ondersteuning van landbouw, nijverheid en handel.

Voorzitter: de heer van Voorst tot Voorst.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 45 leden, te weten de heeren:

Westerdijk, Franssen, Bressers, Fokker, van Basten Batenburg, Bosch van Oud-Amelisweerd, d'Aumale van Hardenbroek, Binnerts, Dojes, de Waal Malefijt, de Gijsselaar, van den Berg, van Nierop, van Holthe tot Echten, van Swaay, Polak, Geertsema, Reekers, Stork, Staal, Lucasse, Cremer, van der Does de Willebois, Bavinck, van Houten, Verheijen, van der Feltz, de Vos van Steenwijk, Michiels van Kessenich, van Lamsweerde, van Kol, Diepen, Kraus, Bergsma, van der Maesen de Sombreff, van der Hoeven, van Wassenaer van Catwijk, Vliegen, van Lanschot, Gilissen, 't Hooft, de Boer, van Wichem, Kappeyne van de Coppello,

en de heeren Ministers van Justitie, van Binnenlandsche Zaken, van Waterstaat en van Koloniën.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Kamer mede, dat is ingekomen een Koninklijk besluit van 1 Juli 1918 n°. 24, waarbij de Commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 5 December 1917 n°. 7, met ingang van 1 Juli 1918 is ontbonden.

Dit besluit wordt voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

I. het voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten (312).

De Voorzitter: Dit wetsvoorstel zal, zoo noodig, worden verdedigd door den heer Marchant, die krachtens het bepaalde in art. 117 der Grondwet daartoe door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is aangewezen.

(Voorzitter e. a.)

Ik verzoek den heer griffier den heer Marchant binnen te leiden.

De heer Marchant wordt door den griffier binnengeleid en neemt de voor hem bestemde plaats in.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer Polak: Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn op het oogenblik genaderd tot het laatste bedrijf van de tragi-comedie die gespeeld is geworden met het smartekind van onze sociale wetgeving, dat ouderdomsvoorziening heet. Zeer velen in den lande, duizenden, tienduizenden stellig, koesteren wellicht nog de hoop, dat dit slottooneel zal brengen den blijden afloop, waarnaar door hen ten behoeve van de behoeftige ouderen met verlangen wordt uitgezien. Die hoop kan men koesteren, doch de verwachting geenszins. Hetgeen in het Voorloopig Verslag omtrent dit wetsontwerp wordt gezegd, opent weinig uitzicht, dat hier inderdaad zal worden verwezenlijkt de brandende hoop van zoo tallozen onzer medeburgers, die voor zich zelf en hun klassegenooten uitzien naar een doeltreffende voorziening in de nooden van den ouden dag en indien het Voorloopig Verslag daaromtrent nog eenigen twijfel zou hebben overgelaten, dan is hetgeen te berde gebracht geworden is door en namens de tegenstanders van hetgeen wij staatspensionneering noemen gedurende de verkiezingscampagne, die pas achter ons ligt, wel van zulken aard, om ook het laatste sprankje van elke verwachting, van elke hoop te doen verdwijnen. Er kan geen twijfel bestaan, dat de tegenstanders van het staatspensioen, door dit wetsontwerp te verwerpen, de baan zullen pogen vrij te maken voor de invoering van de Talma-wetten. Al is er dus weinig uitzicht meer op het premievrije staatspensioen, zoo behooren wij niettemin erkentelijk te zijn aan de leden der Tweede Kamer, die de behandeling hier mogelijk maakten door het door hen genomen initiatief. Daardoor immers is men hier in de gelegenheid zich over dit belangrijke vraagstuk definitief uit te spreken. Deze heeren, hier vertegenwoordigd door mijn tijdelijken linkerbuurman, hebben deze gelegenheid geschapen, welke anders zou hebben bestaan, wanneer het betreffende regeeringsontwerp door het bekende besluit van 17 Juli 1917 nevens 21 andere wetsontwerpen niet van de baan ware gebeezemd geworden.

Geen oogenblik is bij mij opgekomen de gedachte, door booze tongen wel eens geuit, dat aan het faatbedoelde besluit niet vreemd zou zijn geweest de bedoeling van zich af te maken van het nemen eener beslissing nopens een penibele quaestie, waarmede men eenigszins verlegen zat. De recht-sche leden dezer Kamer zouden bij verwerping van het oorspronkelijke wetsontwerp, dat van de Regeering afkomstig was, stellig dit hebben gedaan in de overtuiging, daarmede der arbeidersklasse een dienst te hebben bewezen, en zeer zeker zouden zij zich verzekerd hebben gehouden, te hebben gehandeld in den geest en naar het hart der tot hun respectieve partijen behoorende arbeiders. Deze arbeiders nl. geloofden immers in hun volgzaamheid, in hun dociliteit, die echter ziender oogen bezig is af te nemen, dat Christelijke beginselen op het spel stonden indien een premievrij staatspensioen zou worden ingevoerd en dat voorts hun eer, hun waardigheid, hun gevoel van eigenwaarde met de zaak zoude zijn gemoeid. Nu ben ik geen Christen en ik mag mij dus allerminst opwerpen als een kenner van de Christelijke beginselen, maar ik ken toch den bijbel redelijk goed — niet alleen het Oude, maar ook het Nieuwe Testament. Nu zal het wel aan mij liggen, maar ik heb daarin toch nimmer iets kunnen ontdekken, dat zou pleiten tegen een premievrij staatspensioen en dat anderzijds zou pleiten ten gunste van een dwangverzekering, premiebetaling, zegelplakkerij en gros en wat verder met de ouderdomsvoorziening, zooals die door de rechterzijde wordt gewenscht en verlangd, samengaat. Ik laat dit echter voor wat het is. Misschien hooren wij in het nu komende debat wel eens duidelijk verklaren, welke Christelijke beginselen in het gedrang zouden komen indien een

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Polak.)

premiëvrij staatspensioen zou worden toegepast. Ik voor mij zal, om te beginnen, mij bezighouden met de geopperde bezwaren van moreelen aard, die ook in het Voorloopig Verslag tot uiting zijn gekomen en met de wijze, waarop men daarop de aandacht van de Christelijke arbeiders heeft gevestigd.

Wanneer de tegenstanders van een premiëvrij staatspensioen over dit onderwerp spreken, dan doen zij dat immer op kleinachtende, op denigreerende wijze. Van het woord „pensioen” willen zij niets weten; dat is zelfs uitgeplozen door politici en journalisten als een soort van academisch taalkundig vraagstuk, of de term „pensioen” nu wel mag worden toegepast op de betaling van een ouderdomsuitkering waarvoor de betrokkenen geen rechtstreeksche premie hebben betaald.

In plaats van de uitdrukking „staatspensioen” werd dan van dien kant steeds geschermd met een terminologie, die in tegenstelling daartoe moest staan: gratis-uitdeeling, staatsbedeeling staatsarmenzorg. Laat ik billijkheidshalve opmerken, dat dit niet alleen is gedaan door de tegenstanders van het premiëvrij pensioen ter rechterzijde, maar dat bijv. de politieke overzichtschrjver van het *Handelsblad* daaraan niet het minst heeft deelgenomen. Aan die minachtende terminologie werd dan vastgeknoopt, dat het aanvaarden van een premiëvrij staatspensioen den arbeider zou tasten in zijn eer en strijdig zou zijn met zijn gevoel van eigenwaarde. Nu is het uiten van die stelling wel eenigszins aanmatigend. Immers zou men daaruit kunnen afleiden, dat de eer, de waardigheid, het gevoel van eigenwaarde van den arbeider alleen veilig zou zijn bij de partijen van rechts, en in het gedrang zou komen bij de partijen van links. Er is echter geen enkele reden om aan te nemen, dat bij de liberalen, de vrijzinnig-democraten en de sociaal-democraten de eer en de waardigheid van den arbeider niet veilig zouden zijn. Zou men nu werkelijk durven aannemen, dat — om mij te bepalen tot de laatstgenoemde groep, waartoe ik behoort — dat wij de eer en de waardigheid van den arbeider te grabbel zouden gooien? Zou men werkelijk in ernst willen zeggen, dat de circa 200 000 arbeiders, die georganiseerd zijn in het N. V. V. en het N. A. S., alle besef van eigenwaarde hebben uitgeschud, dat die allen zijn bedelaars, die zich iets willen toeëigenen waarop zij geen aanspraak kunnen maken? Hebben de Parlementsleden en staatslieden, die in Engeland het premiëvrij staatspensioen hebben ingevoerd en de miljoenen arbeiders in Engeland, die het ontvangen of er aanspraak op zullen hebben, alle begrip van eer en eigenwaarde uitgeschud, zijn al die arbeiders mendicanten, die een aalmoes in ontvangst nemen? Kan men aan de rechterzijde gelooven, dat al die arbeiders zouden zijn eerloozen? Een dergelijk standpunt kan toch bezwaarlijk worden ingenomen. En de menschen in ons land, die volgens art. 369 van de wet-Talma reeds sedert jaren f 2 per week pensioen trekken, en daar nooit rechtstreeks premie voor betaald hebben, zijn dat allen menschen zonder begrip van eer of waardigheid?

Is werkelijk staatspensioen bedeeling, draagt het hetzelfde karakter als armenzorg? Niet dat ik armenzorg in zich zelf voor een bedeelde iets onervols zou vinden; gelukkig heeft ook bij de laatste grondwetsherziening de wetgever dat denkbeeld overboord geworpen en ook aan bedeelde het kiesrecht toegekend. Armenzorg wil niet anders zeggen, dan dat op niet zeer royale wijze de maatschappij steunt in de nooden des levens dergenen, die zij tot schipbreukelingen heeft gemaakt. Maar als er dan toch aan bedeeling of armenzorg iets stuitends kleeft, is dat allerminst het geval bij staatspensioenering; en wij behoeven nu niet af te dalen in diepe beschouwingen daaromtrent; ik wil alleen maar op het nuchtere feit wijzen, dat het gansch iets anders is of men moet verschijnen voor den armvoogd en of men bij zich thuis krijgt armbezoekers, en als dan aan dien armvoogd en armbezoeker is gebleken, dat men niet zonder een aalmoes kan, dat men dan krijgt een paar stuivers in de week, vroeger ook brood — tegenwoordig gaat dat niet zoo gemakkelijk — wat turven, enz., of dat men door middel van daartoe door de wet aangewezen organen persoonlijk gerechtigd wordt, om, volkomen *businesslike*, zich te begeven naar het postkantoor, en daar

te ontvangen datgene, waarop men recht heeft. De gang naar het arbbestuur moge een zware zijn, die door de meeste der betrokkenen met looden schoenen zal worden gegaan, die naar het postkantoor kost niemand moeite, en het is absoluut niet gebleken, zoolang art. 369 in toepassing is, dat een der belanghebbenden ook maar iets onwaardigs heeft gevoeld in zijn wekelijkschen gang tot inning van zijn pensioen.

Ik heb daarstraks gesproken van dociliteit en volgzaamheid van de arbeiders, behoorende tot de respectieve Christelijke partijen, en die kennende, kan ik mij zeer goed voorstellen dat wat hun daaromtrent is voorgeprekt door hun leiders, ik zal niet zeggen door hen zal zijn aanvaard, maar dat zij zich daarbij hebben neergelegd. Maar ik ken ook Christelijke arbeiders — mijn vocatie brengt mij voortdurend met hen in aanraking, en met velen sta ik op goeden, zelfs vriendschappelijken voet — en wat ik over dit onderwerp vaak met hen heb besproken, doet mij overhellen tot de meening, dat indien men een referendum zou houden onder de leden van hetgeen men met een onhollandsch woord noemt de „vakcentralen” der Christelijke partijen, over de vraag, of zij de voorkeur zouden geven aan een premiëvrij staatspensioen of aan dwangverzekering, met overweldigende meerderheid het eerste stelsel uit de bus zou komen. Maar dan zouden zij het moeten stellen zonder voorlichting van een van beide kanten, en dus afgaan op hun eigen verstand en op hun eigen gevoel, of die voorlichtig zou moeten zijn van een anderen aard, dan dien men gewoonlijk waarneemt.

Een treffend staaltje daarvan mag ik misschien ter kennis van de Kamer brengen. In het dorp waar ik woon, een bijna volkomen Katholiek dorp, werd gedurende de verkiezingscampagne een redevoering gehouden door een van de bekendste woordvoerders van de Katholieke partij, den heer mr. Bomans, en volgens het verslag in het plaatselijk Katholiek blad van die vergadering gegeven, heeft de heer Bomans daar verteld, dat, als de wetten-Talma ingevoerd waren geworden, de arbeiders reeds op 55-jarigen leeftijd een pensioen van f 2,25 per week zouden hebben genoten.

Ik behoef in deze Vergadering niet te zeggen, dat dit is wat de Engelsche Minister Balfour eens heeft genoemd *a terminological inexactitude*. Wie ook zelf maar zeer oppervlakkig de wetten-Talma kent, weet, dat dit de puurste nonsens is. Men zou nu misschien kunnen denken aan een drukfout, een verkeerd begrijpen van den verslaggever, ieder spreker in publieke vergaderingen is daarvan wel eens de dupe geweest; maar ik heb mij de vrijheid veroorloofd in datzelfde blad een ingezonden stuk te plaatsen om te wijzen op de dwaasheid van die bewering des heeren Bomans.

Dit was vóór de verkiezingen en ook nog vóór de verkiezingen had de heer Bomans gelegenheid daarop te antwoorden. Als 's mans woorden verkeerd waren weergegeven, had hij in twee regels kunnen schrijven, dat hij het gewraakte niet beweerd had en ook niet had kunnen beweren. En natuurlijk zou ik die tegenspraak onmiddellijk hebben aangenomen. De heer Bomans heeft echter gezwegen.

Bij herhaling is mij in debatten met Christelijke arbeiders gebleken, dat men in die kringen voorstellingen had van de werking van de wetten-Talma, die met de werkelijkheid volkomen strijdig waren, bij voorbeeld alsof het allerhoogste pensioen plus minus f 6,25 per week, eigenlijk voor iederen arbeider bereikbaar en spoedig bereikbaar zou zijn, terwijl zij, die de wetten-Talma kennen, weten, dat dit bedrag nagenoeg onbereikbaar, voor het tegenwoordig geslacht geheel onbereikbaar is.

Dit is vrij algemeen verbreid onder de Christelijke arbeiders: het staatspensioen geeft maar een armzalige f 2, maar de wetten-Talma strooien met gulle hand de f 6,25 om zich heen.

Van het feit, dat men bij de werking van de wetten-Talma in de eerste 12 of 14 jaren geen uitkering zal zien, is men zich in de kringen der Christelijke arbeiders volkomen onbewust.

Zoo zou men voort kunnen gaan met een opsomming van onnauwkeurigheden en scheeve voorstellingen over de werking van de wetten-Talma, welke er toe hebben medegewerkt, om bij velen de meening post te doen vatten, dat invoering

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Polak.)

van die wetten een paradijs zou zijn, vergeleken bij de toepassing van het beginsel van staatspensioen. Maar, ondanks dat, houd ik er mij — gelijk ik zeide — van overtuigd, dat bij een eventueel referendum — dat intusschen natuurlijk niet zal gehouden worden — de meerderheid zich voor staatspensioen zou uitspreken.

Nu hebben wij 6 of 7 maanden geleden hier in deze Kamer een merkwaardige uiting gehoord van den heer Colijn, namelijk dat hij absoluut niet zou zijn tegen premievrij staatspensioen, mits dit maar niet betaald werd door den Staat, doch door de werkgevers.

Ik vraag echter, of dit iets afdoet aan hetgeen de rechterzijde noemt den moreelen kapt van het vraagstuk. Deze toch houd geen verband met de vraag, wie betaalt, maar alleen met de vraag, of de arbeiders zelf er voor betalen.

Zoo lezen wij in het Voorloopig Verslag:

„Men achte het toch noodzakelijk voor het Nederlandsche volk en voor den werkmansstand in het bijzonder onwrikbaar vast te houden aan het beginsel, dat de arbeid, in dagen van gezondheid, kracht en jeugd verricht, moet zijn en blijven de eenige bron, waaruit de rente, in dagen van ziekte, zwakheid en ouderdom voortvloeit.”

Nu zal men misschien zeggen, dat dit in abstracto evengoed kan beteekenen, dat de werkgever die premie betalen moet, want dat dit dan is een deel van het loon, dat uit den arbeid, in de jeugd verricht, voortvloeit, maar dan vestig ik er de aandacht op, dat even verder wordt gezegd: dat een van de twee voorwaarden van deze zaak moet zijn, „dat wordt vastgehouden het onverbreekbaar verband tusschen arbeid, premiebetaling en uitkeering.” Dit wil dus zeggen, dat de arbeider door het betalen van premie, zich een recht op uitkeering moet verschaffen.

De zoogenaamde moreele zijde van de quaestie, die waardigheid, dat gevoel van eigenwaarde, dat dan in het gedrang zou komen, indien de arbeider niet rechtstreeks premie betaalt voor zijn pensioen, werd dus door den heer Colijn in den steek gelaten, toen hij beweerde geen bezwaar te hebben tegen een premievrij staatspensioen, mits niet komende uit de staatskas. Dan wordt het dus een geheel andere quaestie.

Het standpunt, door den heer Colijn ingenomen, is dus in tegenspraak met dat hetwelk de rechtsche partijen voortdurend in deze aangelegenheid hebben ingenomen. Het wordt dan een vraag, of men de staatskas met de uitgaaf zal belasten, ja dan neen. Het wordt dan een zuivere quaestie van regeeringsbeleid, van financieel beleid, die niets meer te maken heeft met de eer en de waardigheid van de arbeidende klasse.

Ik heb toen tot den heer Colijn gezegd: mijnheer Colijn, ga nu nog een stapje verder en ge bevindt u waar wij ons bevinden.

Ik heb er natuurlijk geen oogenblik aan gedacht, dat de heer Colijn aan die uitnodiging gevolg zou geven; want zoodra hij dat stapje zou hebben gedaan, zou immers een goed stuk van de rechtsche politiek in het gedrang zijn gekomen.

Immers, in het Voorloopig Verslag staat wel:

„Ook nu nog, na al wat er is gebeurd, achten deze leden een goede oplossing van de zaak allerminst onmogelijk, echter op twee voorwaarden: ten eerste, dat op den voorgrond sta de zuivere gedachte om de oude arbeiders te helpen, zonder eenig politiek bijmengsel;”

maar m.i. is het standpunt dat de rechtsche partijen in casu innemen allerminst vrij van politieke bijmengselen, is het voor haar zelfs een zuiver politieke quaestie.

Natuurlijk wil ik daarmee niet zeggen, dat de rechtsche partijen de oude arbeiders niet zouden willen helpen; daarvan is geen sprake; maar de wijze waarop dat zou moeten geschieden, is voor die partijen een politieke quaestie, een die velerlei kanten heeft, waarvan, om een enkele te noemen, de antithese wel de voornaamste is.

De rechtsche partijen hebben de voortdurende en onafgebroken zorg om hun arbeiders toch goed te laten zien, wat die antithese eigenlijk is, dat er bestaat een scheidingslijn tusschen hen en hunne niet rechtsche medearbeiders, dat er een kloof gaapt tusschen de eene groep arbeiders en de andere, een kloof, die onoverbrugbaar is en die men niet kan laten waarnemen door allerlei theoretisch-theologische en theologisch-staatkundige beschouwingen, door allerlei idiologieën en phrasen, doch die men hun moet laten zien, of althans pogen te laten zien, door een realiteit, door iets dat zij begrijpen kunnen. En één van die dingen om hun dat reëel te laten zien, om hen te trachten te doen begrijpen dat er twee kampen zijn van rechtsche en van niet rechtsche arbeiders, die niet met elkander vermengd kunnen worden, in de quaestie van de ouderdomsverzorging.

Het tweede politieke element, dat hierin wellicht kan zitten, is het pogen om te winnen medestanders, kiezers uit de rijen van den middenstand, uit de kleine en ook de groote bezitters, door het voeren van zoogenaamde goedkoope politiek.

Toen een aantal jaren geleden de sociaal-democraten de gemeenteraden begonnen binnen te dringen, was de strijdleus van de Christelijke partijen, tegen hen in de verkiezingscampagne aangeheven, deze: rood is duur. Men beweerde, dat, indien er te veel sociaal-democraten in de gemeenteraden kwamen, er ook maatregelen zouden worden genomen die veel geld zouden kosten, welk geld door de belastingbetalers zou moeten worden opgebracht. Het ligt dus voor de hand, dat, doorgaande in deze lijn, men bij de rechtsche partijen streeft naar het voeren van een sociale politiek, die zoo weinig mogelijk kostbaar is, zoodat men dus ook in dit geval wil invoeren een ouderdomsverzorging, die de schatkist op zoo weinig mogelijk geld komt te staan: wat dan ook verband houdt met de uiting van den heer Colijn: geef voor mijn part een premievrij pensioen, mits het de schatkist geen cent kost; laat de werkgevers het betalen.

Dat wordt zoodanig gevoeld, dat somtijds te mijner kennis komen de ongelukkigste staaltjes van het inslaan van deze soort politiek. Mij zijn bekend Israëlietische vermogende menschen — enkele natuurlijk, dergelijke gevallen komt men in den regel maar weinig te weten, maar twee gevallen zijn mij bekend — die bij de jongste verkiezingen hebben gestemd op de antirevolutionnaire lijst, omdat de sociale politiek van rechts zooveel goedkooper zou zijn dan die van links. Het werd ronduit door de betrokkenen gezegd, zoodat ik weinig aarzeling gevoel om te constateeren, dat dit streven naar het voeren van een goedkoope sociale politiek voornamelijk tot uiting komt bij de quaestie van de ouderdomsverzorging, die de schatkist vele millioenen per jaar zou kosten.

Een enkel woord nog over die opmerking van den heer Colijn: laat de werkgevers het betalen.

Ik zie geen enkele reden, waarom de werkgevers alleen zouden moeten betalen de ouderdomsverzorging van de arbeiders; van de arbeiders die — en dit hangt samen met den eigenlijken rechtsgrond van het staatspensioen — verrichten een maatschappelijke taak, die niet alleen winst verschaffen door hun arbeid aan hun werkgever, maar die door hun arbeid het gansche maatschappelijke samenstel in stand houden, zonder wier arbeid de maatschappij niet één enkelen dag zou kunnen bestaan.

Deze arbeid in socialen zin legt dus niet alleen aan den werkgever de verplichting op om te zorgen voor den ouden dag van de arbeiders, maar legt die verplichting op aan de gansche maatschappij.

Waarom zouden alleen de werkgevers daarin moeten voorzien en niet de zeer vele bezitters en renteniers en menschen van allerlei aard, die in deze maatschappij parasiteeren, die geen werkgevers zijn? Waarom zou bovendien, in meer practischen zin gesproken, deze belasting moeten drukken op de nijverheid alleen en haar in den komenden tijd na den oorlog nog meer moeten bemoeilijken in den concurrentiestrijd, een vraag, die in dit verband toch ook onder de oogen mag worden gezien.

Nu is daartegen aan te voeren — het is ook in het Voor-

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Polak.)

loopig Verslag aangevoerd worden — deze opmerking, dat hetzelfde toch geldt van de ongevallenverzekering. Van de ongevallenverzekering worden de premien toch ook gedragen door de werkgevers! Maar daaraan is iets anders verbonden, nl. dat de ongevallenverzekering mede moet strekken om ongevallen zooveel mogelijk te voorkomen, en dat, als men de werkgevers de premien laat betalen, daaruit vanzelf voortvloeit, dat zij zich zooveel mogelijk zullen inspannen om maatregelen te nemen ter voorkoming van ongelukken, opdat de premie in hun bedrijf zoo laag mogelijk kan worden gesteld, iets wat vanzelf medebrengt het stelsel van premiebetaling door de werkgevers, maar waarvan bij de ouderdomsvoorziening uit den aard der zaak absoluut geen sprake kan zijn.

Dan komt daarbij nog een andere zaak. Indien gij dit laat ten laste van de werkgevers, wat wilt gij dan beginnen met degenen, die geen eigenlijke loonarbeiders zijn, maar maatschappelijk volstrekt niet beter af zijn, dikwijls minder? Wat wilt gij beginnen met de kleine werkbazen, met de kleine ondernemers, die reeds een zoo moeilijken strijd om het bestaan hebben te voeren, met die kleine winkeliertjes en neringdoenden, met de venters en leurders en die talloos vele anderen, die op de een of andere wijze zoogenaamd zelfstandig hun weg door het leven moeten banen? Als die menschen oud zijn geworden, zijn het bijna allen zonder uitzondering maatschappelijke schipbreukelingen. Van genoeg kunnen overleggen om voor den ouden dag te zorgen, is bij de meesten hunner geen sprake. Maar zij hebben geen werkgevers gehad. Wat moet er met hen gebeuren? Den arbeiders uitkeering geven als een recht en hen verwijzen naar de armvoogdij, naar de kerkelijke of burgerlijke armenzorg, hun een wissel geven op de liefdadigheid? Als men een dergelijk onderscheid maakt, moet men dan niet een stelsel hebben, waardoor alle behoeftigen op den ouden dag voor den ergsten nood van het leven worden gevrijwaard? En als men dat aanvaardt, is er dan een ander stelsel denkbaar dan het premievrije staatspensioen? Ik tart iederen voorstander van de dwangverzekering voor loonarbeiders, een stelsel aan te geven, waardoor het mogelijk is op gelijke voorwaarden te zorgen, dat de zoogenaamde zelfstandige kleine luyden in de maatschappij op den ouden dag precies dezelfde rechten zullen hebben en precies onder dezelfde omstandigheden als die gelden voor hen, welke in loonarbeid hebben gewerkt.

Ik heb zooveel aangestipt den rechtsgrond van de staatspensionneering. Ik wil al dadelijk zeggen, dat ik niet zoo heel veel hecht aan zulk een rechtsgrond. Alle of nagenoeg alle rechtsgronden in de wereld zijn gemaakt, gemaakt gewoonlijk pour besoin de la cause. Als men rechtsgronden noodig had en zij waren er niet, heeft men ze gefabriceerd; en die rechtsgronden zijn in analoge gevallen volstrekt niet overal dezelfde. Dingen, die b.v. in ons land rechtsgronden zijn, omdat zij gebaseerd zijn op het Romeinsche recht, worden in Engeland als zoodanig volstrekt niet aanvaard. Dit zijn rechtsgronden van zuiver juridischen aard. Rechtsgronden van moreelen, van abstracten aard, ik zeg nog eens: die zijn alle voortgekomen uit den menschelijken geest en uit menschelijke behoeften, en als zij niet uit den natuurlijke loop der zaken zijn voortgekomen, heeft men ze gemaakt. En indien er hier geen rechtsgrond aanwezig ware, zou men zeggen: nu, dan scheppen wij maar een nieuwen. Evenals men zich niet altijd behoeft te beroepen op de historie, op precedenten, maar zegt: als er zulke niet zijn, dan scheppen wij maar een precedent voor hen, die na ons komen, en maken wij maar historie, zooals vroegeren historie en precedenten voor ons hebben gemaakt; zoo kunnen wij ook zeggen: is er geen rechtsgrond, welnu, dan maken wij er een.

Maar een rechtsgrond is er wel, een zuivere moreele rechtsgrond, dien ik reeds met enkele woorden heb aangeduid en die deze is: de arbeider dient voor zijn arbeid niet alleen zijn werkgever, doch hij dient de gansche maatschappij, de samenleving in haar geheel, die zonder zijn arbeid niet kan bestaan. Op de maatschappij, op de samenleving rust nu den plicht

hem te onderhouden, hem het leven mogelijk en aangenaam te maken, als hij door de krachteloosheid van den ouden dag niet langer tot werken in staat is. De arbeider verricht dus een sociale taak en het is een sociale zaak, een zaak die iedereen raakt en die niet afgeschoven kan worden op de klasse van de werkgevers alleen, om hem, als de dagen van arbeiden voorbij zijn, het leven mogelijk te maken. En dat kan alleen door toepassing van het stelsel van premievrij staatspensioen.

Er is ook geen reden, waarom de arbeider zelf voor zijn pensioen zou moeten betalen, waarom hij van het in den regel niet zeer ruime loon, dat hij voor zijn arbeid ontvangt, nog een deel zou moeten missen, om te zorgen voor den mogelijken nood van den ouden dag.

Hij kan ook niets van zijn loon daarvoor missen, want dat loon was zelfs in den zgn. normalen tijd van vóór den oorlog in verreweg de meeste gevallen niet toereikend om den arbeider te doen leven op een wijze, zooals ieder mensch als minimum voor zich mag vorderen. Het leven van een zeer groote massa arbeiders is eigenlijk geen leven: het is een bestaan van zwoegen, van de jeugd totdat zwoegen niet meer mogelijk is, en in ruil daarvoor het genieten van een loon, dat zijn lichaam en ziel bijeenhoudt en hem slechts in staat stelt den volgende dag weer nieuwen arbeid te verrichten, maar hem stelt buiten het genot van het materieel en geestelijk hogere en betere, dat er in de wereld is. Een massa van de arbeiders weet niet eens, wat leven is, kent niet wat het leven biedt: voor die massa is het zuiver lichamelijk genot van goed eten, behoorlijk wonen, zich goed te kleeden zelfs uitgesloten, en de hogere dingen waaraan de mensch behoefte heeft, het genieten van de natuur, kunst en wetenschap, alle goede en schoone geestelijke en intellectuele dingen, zijn voor den arbeider onbereikbaar. En nu zou hij van dat schamele loon, dat in dezen oorlogstijd hoe langer hoe meer ontoereikend is geworden en dat waarschijnlijk, neen, wel zoo goed als zeker ontoereikend zal blijven, nog jaren nadat de oorlog achter den rug zal zijn, nog moeten afstaan? Dat loon zal dan nog meer ontoereikend zijn en hij zal er voor moeten vechten om het eenigermate op peil te brengen en het gelijken tred te doen houden met de behoeften.

Van dat ontoereikende loon zou hij dan nog premie moeten betalen.

Hoe weinig men gelooft, dat dat kan, blijkt wel hieruit, dat van het denkbeeld van vrijwillige verzekering voor den ouden dag iedereen teruggekomen is, zelfs degenen die er vroeger voorstanders van waren. En wie er nog aan mocht hechten, die behoeft maar te kijken naar het fiasco, dat dit stelsel, met staatshulp nog wel, in België heeft gemaakt, om geen oogenblik meer vast te houden aan het denkbeeld, dat vrijwillige verzekering zou baten. Vrijwillige verzekering kan dan ook niet baten, omdat vrijwillig geen arbeider, althans de massa van de arbeiders niet, een zoo belangrijk deel van het loon zou kunnen missen als voorziening voor den ouden dag zou vorderen. Men kan het alleen van hen gedaan krijgen als men hen er toe dwingt, als men zegt: je moet; je patroon houdt het van je loon af.

Nu zegt men, en het wordt ook gezegd in het Voorloopig Verslag: maar de premie, die zal moeten worden betaald, zal wel worden gevonden uit een *entsprekende* stijging van de loonen. Ja, dat kennen wij. Er zal wel hier en daar een patroon te vinden zijn, die als de dwangverzekering mocht worden ingevoerd, tot zijn arbeiders zal zeggen: bij wijze van compensatie zal ik het loon wat verhoogen. Die zijn er wel. Misschien is hun aantal vergelijkend wijze zelfs niet onbelangrijk te noemen. Ik wil het zoo gunstig mogelijk stellen. Maar niemand zal beweren, dat dit met de massa van de werkgevers het geval is. In het algemeen kan worden gezegd dat in elk land elke verbetering van loonen en van arbeidsvoorwaarden moest worden verkregen met volhardenden en bitteren strijd, met het brengen van groote offers van den kant van de arbeiders. Er zijn voorbeelden van vrijwillige verbetering van de positie der arbeiders, maar zij zijn sporadisch en zij liggen ver uiteen, chronologisch zoowel als in anderen zin. Als de dwangverzekering wordt ingevoerd en de arbeiders zullen zich wenden tot hun werkgevers en zeg-

36ste VERGADERING. — 19 JULI 1918.

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Polak e. a.)

gen: geeft ons verhooging van loon in verhouding daartoe, dan zal afwijzing in de meeste gevallen hun deel zijn, en willen zij de noodige loonsverhoging krijgen, dan zullen zij er om moeten vechten, dan zullen zij er offers voor moeten brengen, wat steeds noodzakelijk is geweest wanneer het verbetering van de positie van de arbeiders gold, en niet het minst waar het betrof werkgevers, behoorende tot de partijen der rechterzijde. Het zal niet bij mij opkomen te zeggen, dat alle werkgevers van de linkerzijde zulke royale, brave, beste menschen zijn, en evenmin, dat van alle werkgevers aan de rechterzijde het omgekeerde geldt, maar dit staat toch wel vast, dat de economische geschiedenis van ons land zeker heeft geleerd, dat tot de hardnekkigste tegenstanders van de varorganisatie en van den strijd van de vakverenigingen, werkgevers van de rechterzijde behooren. Ik behoef maar te wijzen op de beide recente gevallen van de schoenmakers van Kaatsheuvel en de wevers van Tilburg, nog in het vorige jaar, toen zelfs de Katholieke geestelijkheid de zijde van de arbeiders koos tegen de werkgevers, om te doen zien hoe hardnekkig, zelfs onder voor de patroons gunstige economische omstandigheden en gunstige conjunctuur, werkgevers aan de rechterzijde kunnen zijn in hun tegenstand tegen verbeteringen, die door ieder onbevooroordeelde noodig worden geacht.

Mijnheer de Voorzitter! Op al deze moreele zoowel als praktische gronden ben ik een voorstander van het staatspensioen en zou ik het in hooge mate toejuichen, indien het aantal voorstanders in deze Kamer zoo groot moge blijken, dat dit wetsontwerp heden tot wet zou worden verheven. Ik zal mij er hartelijk in verheugen, niet uit enigerlei Prinzipienreiterei, doch slechts omdat ik alleen dan zou meenen, dat de juiste maatregel zou zijn genomen, om nu en in de toekomst te voorzien in de nooden van den ouden dag der arbeiders.

Maar ik vrees, dat men hier het staatspensioen zal verwerpen, om later de dwangverzekering te kunnen doordrijven. Ik gevoel mij echter, indien dat gebeurt, reeds bij voorbaat getroost, want indien de dwangverzekering doorgevoerd wordt, houd ik mij overtuigd, dat haar geen lang leven beschoren zal zijn. Want juist door de practijk van die dwangverzekering zullen de arbeiders in het Christelijke kamp gaan gevoelen de juistheid van hetgeen van onzen kant tegen de dwangverzekering is aangevoerd, en degenen, die er nog voorstanders van waren, zullen door de practijk van die verzekering tot haar tegenstanders worden bekeerd. Onze macht zal daardoor worden versterkt en de arbeiders uit het Christelijke kamp zullen dan ook, openlijk of verdekt, gaan steunen die partij of partijen, die dat geheele bureaucratische, aan de Bismarckiaansche sociale wetgeving ontleende stelsel zullen wegbezemen, om er voor in de plaats te stellen het eenige goede, de juiste oplossing van het vraagstuk, het premievrije staatspensioen.

De heer van Lamsweerde: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van hetgeen de vorige spreker heeft gezegd, ben ik wel gedwongen voorop te zetten, dat ik niet zal spreken over Christelijke beginselen, over Oud- en Nieuw-Testamentische opvattingen, al erken ik volkomen dat Christus heeft gezegd: de arbeider is zijn loon waard, en al geef ik den vorigen spreker volkomen toe dat, indien de loonen niet zijn, zooals ze behooren te zijn, dat niet Christelijk is. Is er een maatstaf voor? Het komt mij voor, dat dit de maatstaf moet zijn: wij zijn, naar mijn inzien, n'en déplaise de richting, die de vorige spreker is toegedaan, allen kapitalisten, ook hij. De een heeft kapitaal bij zijn geboorte, door overerving, door het werk van zijn vader, grootvader of voorouders, de ander door het werk, dat hij tijdens zijn leven doet, de derde, die noch het een, noch het ander heeft, heeft zijn lichamelijke en geestelijke krachten. Nu ben ik het volkomen er mee eens, dat die laatste categorie een loon behoort te krijgen, waardoor zij het geheele leven door op een behoorlijke manier kan bestaan, waardoor — het is een term, meer gebruikelijk in de partijgangsters van den vorigen spreker — de betreffende personen een menschwaardig bestaan hebben in de goede beteekenis. Daarmede ben ik het volkomen eens en ik wensch mij daar dus buiten te houden.

(van Lamsweerde.)

Op een klein punt wilde ik treden buiten mijn oorspronkelijk plan. De vraag, of de arbeider het pensioen zal moeten betalen van zijn eigen loon, of dat de patroon daartoe zal moeten bijdragen, komt voor den arbeider op zijn ouden dag op hetzelfde neer. Bij het eene echter ondersteunt men een idealistische maatschappij, waarbij alle werkgevers loon geven naar den juisten maatstaf, dien ik zooeven noemde, terwijl men bij het andere niet bij idealer, maar in het praktische leven zelf is verzeild. Men zegt: de menschen zijn niet allen uit zich zelf goed, laat ons dus, waar zij het goede uit zich zelf doen, hun een wettelijken dwang opleggen. Maar voor de ouden van dagen komt het op hetzelfde neer.

De vorige geachte spreker heeft nog verklaard: gij vergeeft degenen, die niet in loondienst leven, maar zelfstandig hebben gewerkt. En hij verklaarde, dat er geen formule zou te vinden zijn om die zelfstandig werkenden op hun ouden dag bij verzekeringsdwang te helpen.

Het is mogelijk, dat de geachte afgevaardigde gelijk heeft; ik acht mij niet in staat die formule te geven, maar ik wanhoop er toch niet aan, dat die formule te vinden zou zijn.

Toen ik mij opgaf om te spreken, was het mijn bedoeling de Memorie van Antwoord op ons Voorloopig Verslag op enkele punten te beschouwen. Ik wil wel erkennen, dat ik er tegen opzag om te spreken, omdat het een stof geldt, die zoo van alle kanten bekeken is en reeds tweemaal door de leden dezer Kamer ook schriftelijk behandeld. Het is daarom geen aangename taak, er weer over te spreken. Ik wensch mij dus te bepalen tot de Memorie van Antwoord. En dan moet ik zeggen, dat mij telkens bij het lezen daarvan voor den geest kwam het woord, ik meen van Napoleon III, dat de spraak ons is gegeven om onze gedachten te verbergen. Ik begin met het opschrift van het ontwerp. Men kan nu wel zeggen: het is een quaestie van taalkundigen aard, maar de taal dient toch naar mijn meening om zich aan anderen duidelijk te maken. En als nu wordt gesproken van ouderdomsrenten, ken ik als Hollander geen rente of er is een kapitaal. Maar dat kapitaal ontbreekt hier en zal er ook wel niet komen. Men spreekt voorts van staatspensioen, maar als Hollander weet ik alweer niet anders of pensioen is uitgesteld loon. Ik maak er niemand een verwijt van, maar in mijn oog is het niet eerlijk van rente of pensioen te spreken, wanneer er geen kapitaal of loon is.

Wat nu verder betreft de beantwoording van de opmerkingen in het Voorloopig Verslag, er is daar sprake van het niet zeker zijn van de verwerping van dit voorstel. Nu waren en het tegenwoordige Voorloopig Verslag en het vroegere Voorloopig Verslag op het regeeringsontwerp zóó buitengewoon ongunstig, en in verband met de terminologie, die in de verslagen van deze Kamer gebruikelijk is, was het heel duidelijk, dat de meerderheid tegen het ontwerp was. Nu wordt er gezegd, dat men zulks ten aanzien van het thans aanhangige wetsvoorstel niet zoo zeker wist, maar dan wensch ik toch even in herinnering te brengen hoe het met deze zaak in de Tweede Kamer gegaan is. Toen het oorspronkelijke regeeringsontwerp aan de orde was, is door een der leden van die Kamer — ik weet niet meer wie het precies was — bij wijze van interruptie verklaard, dat de Eerste Kamer het wetsontwerp toch niet zou aannemen. Ik geloof zelfs, dat van de regeeringstafel toen op het onbetamelijke van een dergelijke bewering gewezen is, maar in elk geval blijkt er uit, dat men wel wist hoe de Eerste Kamer over die aangelegenheid dacht.

Het doel, waarmede dit wetsvoorstel is ingediend, is ook niet openlijk erkend, want als zoodanig wordt alleen aangegeven, dat men de Eerste Kamer in de gelegenheid wilde stellen deze zaak mondeling te bespreken. Dit was eigenlijk ook de hoofdrede waarom ik het woord heb gevraagd, want het zou tegenover de voorstellers onwellevend zijn geweest, wanneer aan de door hen gedane uitnoodiging geen gevolg zou worden gegeven.

In de Memorie van Antwoord wordt voorts verklaard, dat het niet noodig was een nadere toelichting te geven, daar de bedoeling van de indiening was, het voorstel in het *Staatsblad* te krijgen. Maar men loopt toch niet met het hoofd tegen den muur! Wanneer men vooruit weet, dat een voorstel niet in het *Staatsblad* komt, dan wordt het toch niet gedaan. Boven-

312. Voorstel van wet tot verleenig van ouderdomsrenten.

(van Lamsweerde e. a.)

dien is niet de minste poging in het werk gesteld, om het voorstel wat smakelijker te maken.

Toen verleden jaar het regeeringsvoorstel in de afdelingen van deze Kamer besproken werd, is er op aangedrongen om het voorstel in openbare vergadering te behandelen vóór de verkiezingen. Daaruit blijkt dus wel, dat er eenige leden waren, die verband daartusschen zagen.

Er wordt verklaard, dat toen verleden jaar besloten werd om verschillende wetsontwerpen niet in behandeling te nemen, daarbij alleen staatsrechtelijke bezwaren golden; volkomen juist, maar de indiening van dit wetsvoorstel was toch nog wel iets anders dan een bloote formaliteit. Ook de Regeering heeft daarover blijkbaar anders gedacht dan de indieners van dit voorstel en daaruit volgt wel, dat het toch niet zoo vreemd is, wanneer sommigen van meening zijn, dat het beter zou zijn geweest, wanneer het voorstel voorloopig niet opnieuw was ingediend. Er heerschte een communis opinio in den lande, het was bekend, hoe men er over dacht.

Nu lees ik op bladz. 2 van de Memorie van Antwoord:

„Hiertegen merkt de ondergeteekende op, dat de voorstellers zich tot de indiening van dit wetsontwerp hebben bepaald, omdat zij in elk geval, afgezien van de andere ontwerpen, noodzakelijk achten dat de daarin neergelegde regeling tot stand komt.”

Om die regeling tot stand te brengen ware echter noodig geweest, dat de voorstellers ook tot de indiening der twee andere ontwerpen gelijktijdig het initiatief hadden genomen. Ik lees daaromtrent in de Memorie van Antwoord:

„Voor zoover „aanpassing” door de aanneming van dit voorstel onvermijdelijk zal blijken, zal een voorstel daartoe vervolgens niet kunnen uitblijven.”

Men lette op de woorden „voor zoover” en „onvermijdelijk”. Dit lijkt mij vrijwel in de lucht hangende toekomstmuziek.

Dat een eventueele bekrachtiging door de Kroon niet van invloed behoeft te zijn, daarop zou ik willen antwoorden: „C'est une vérité monsieur de la police, qu'ainsi que tout commence, il faut que tout finisse.”

Wat nu het pensioen betreft, het komt mij voor, dat voor alle arbeiders, ook degenen die niet in loon arbeiden, wier lichamelijke kracht zoozeer is verminderd, dat zij niet meer behoorlijk kunnen leven, een regeling moet worden getroffen. Ik hoop, dat daaromtrent wel een formule zal zijn te vinden.

Thans de financieele quaestie.

Men moge zeggen: het geld moet er komen; op het oogenblik zal dat een zoodanig bezwaar opleveren, dat het andere dingen tegenhoudt, die misschien nog nuttiger zijn, ook voor de arbeiders. En dit vooral wanneer men telkens de leeftijds-grens vermindert en de uitkeering verhoogt.

Mijnheer de Voorzitter! Het betreft hier een eersten stap, die eigenlijk hierop neerkomt (zooals ook blijkt uit de pakkende argumenten van den vorigen spreker). Wil men de armenzorg tot Staatszorg maken, zooals in Engeland is geschied, echter zonder dat een goed resultaat is verkregen?

Tot nu toe is het vrij goed geweest, terwijl de Staatszorg alleen aanvult waar particulieren tekort schieten. Ook de rechterzijde wil gaarne gelden voteeren ten behoeve van oude on- en minvermogens, maar de steun moet zijn een gevolg van arbeid, en niet een don gratuit.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen, dat de verschillende bezwaren in het Voorloopig Verslag genoemd in de Memorie van Antwoord niet zijn weerlegd.

De heer de Waal Malefijt: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal den geachten eersten spreker niet volgen waar hij het gebied heeft betreden van de algemeene politiek. Evenmin zal ik spreken over de bijzonderheden van de regeling die voor ons ligt. Ik zal mij bepalen tot het bespreken van het algemeene karakter van de regeling, omdat dit voor mij niet de eenige reden, maar dan toch de hoofdreden is, waarom ik tegen de regeling gestemd ben en er ook tegen zal stemmen.

(de Waal Malefijt.)

Wij hebben in dit voorstel een poging om de arbeidersverzekering op zijde te schuiven en te vervangen door een stelsel van bedeeing, van armenzorg in den slechtsten zin. Het persoonlijk element van den armenzorg, de barmhartigheid, het ontzien van den arme, dat noodig is, zal de armenzorg goed zijn, wordt in deze wet geheel gemist. Men heeft één algemeenen regel: wie op zijn zeventigste jaar niet in zijn onderhoud kan voorzien kan aankloppen om zijn aalmoes van f 2 per week, die met den fraaien naam pensioen wordt versierd.

Deze weg is toch inderdaad niet goed. Men kan, zooals de geachte eerste spreker heeft gedaan, allerlei bezwaren opsommen die de verzekering van arbeiders tegen de gevolgen van den ouden dag aankleven, maar hij heeft daarbij voorbijgezien dat bij de ouderdomsverzorging zooals Minister Talma die in het oog heeft gevat, te recht gecombineerd met de invaliditeitsvoorziening, wij krijgen een arbeider, die recht kan doen gelden op zekere uitkeering waartoe hij zelf heeft bijgedragen en die hij kan beschouwen als een hem rechtmatig aankomend goed, een goed, waarop hij aanspraak kan doen gelden, ook dan wanneer hij aan een zoodanige uitkeering geen dringende behoefte meer heeft, wanneer hij door vlijt en door spaarzaamheid erin geslaagd is, een zeker kapitaal te vormen, een eigen huisje te krijgen zooals op het platteland vaak voorkomt, ook dan, wanneer hij door zijn sterk lichaamsgestel nog in staat is, behoorlijken arbeid te verrichten, dit alles wordt daarbij niet in aanmerking genomen. Er wordt gezegd: gij zijt 70 jaar, gij hebt recht op een zeker pensioen, en dat recht wordt aan iederen arbeider zonder onderscheid toegekend.

Wat de heeren willen is, dat iemand op zijn 70ste jaar zal verklaren, dat hij behoeftig is, dat hij niet meer in zijn onderhoud kan voorzien, dat moet hij zelfs aantoonen, en wanneer men bemerkt, dat hij dat wel kan, kan men hem het pensioen weer afnemen. In de andere Kamer is te recht opgemerkt, dat wat de heeren willen, de grenslijn uitwischt, die de arbeiders scheidt van de eigenlijke paupers. Ik zeg dit niet om de armen hard te vallen of om aan de armoede een zekere eerloosheid te verbinden, ik heb in mijn Bijbel geleerd, dat dat niet zoo is, dat Christus zelf de armen in zijn plaats heeft nagelaten, opdat wij voor hen zouden zorgen, dat daarom een wezenlijk arme vrijmoedig kan gaan tot degenen, die daarvoor gesteld zijn, om onderstand, en dat hij zich daarvoor niet behoeft te schamen, wanneer de armoede over hem is gekomen buiten zijn schuld. Maar ik weet ook, dat het een zegen is, wanneer wij uit eigen arbeid ons en ons gezin kunnen onderhouden, en dat dit een prijselijk eergevoel is bij den arbeider, waaraan hij hecht. Daarin moeten wij hem sterken, en wanneer de premiebetaling hem te zwaar zou vallen moeten wij zorgen, dat er een behoorlijke loonregeling komt, desnoods in de wet vastleggen, dat de patroon een deel van die premie moet bijdragen, maar niet het geheele idee van verzekering wegnemen en daarvoor in de plaats stellen een aalmoes.

Nu is straks gezegd: maar als gij dat doet vergeet gij, dat er een categorie in de maatschappij is, die zeer nabij den arbeidersstand staat, die het dikwijls veel moeilijker heeft dan iemand, die bij een patroon werkt en een vast inkomen heeft, nl. de zg. kleine patroons, de venters en leurders en kleine bazen. Dat ben ik volkomen met de heeren eens, maar ik wijs er op, dat zich bij de ongevallenverzekering precies hetzelfde voordoet. Daarin zijn de kleine patroons ook niet verzekerd. Een kleine patroon moet daar dikwijls met veel moeite de premie betalen voor een jongen of voor een knecht, die hem van tijd tot tijd helpt, maar wanneer hij zelf in zijn bedrijf een ongeluk krijgt, ontvangt hij niets. Daar hebben wij dus hetzelfde bezwaar, in nog veel scherper vorm zelfs. In dit geval echter is de zaak niet zoo moeilijk te ondervangen. Vooreerst zijn vele kleine patroons vroeger arbeider geweest en blijven dus pensioengerechtigd, wanneer zij de premie slechts blijven betalen, maar in de tweede plaats zou ik voor mij — en ik geloof op grond van hetgeen in paragraaf 4 van het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer staat, wel te kunnen zeggen, dat de geheele rechterzijde er zoo over

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(de Waal Malefijt e. a.)

denkt — er geen bezwaar tegen hebben, om hen, die niet tot de eigenlijke arbeiders behooren, de gelegenheid te geven tot de verzekering toe te treden.

Ik geloof, dat wij door aanneming van dit ontwerp een stap zouden doen, waarvan wij geen genoegen zouden beleven. Nu is er herhaaldelijk op gewezen, dat in Engeland een soortgelijke regeling bestaat.

Zeker, Mijnheer de Voorzitter, maar men begint daar langzamerhand in te zien, dat men daarmee niet is op den goeden weg. In de Tweede Kamer is er op gewezen, dat onlangs een groote vergadering in Engeland heeft plaats gehad, waarin ook de vakbonden waren vertegenwoordigd, waar men zich heeft uitgesproken, dat het wenschelijk was een zoodanige wijziging in het stelsel aan te brengen, dat het brandmerk der armenzorg daaraan werd ontnomen.

Ik meen dan ook, dat juist de verzekering het aangewezen middel is, om in den nood van den werkmansstand te voorzien. Hier hebben wij het beginsel, dat door samenwerking kracht ontwikkeld wordt, maar als men dit nu, waar het in Duitschland en voor ziekte, en voor invaliditeit en voor ouderdom zulke goede resultaten heeft opgeleverd, gaat ontwrichten door aanneming van een voorstel, als thans ter tafel ligt, dan zou ik dit zeer betreuren.

Ik zal daarom stemmen tegen dit voorstel, maar verklaar, dat ik persoonlijk — en ik meen, dat in deze Kamer velen op dit standpunt staan — gaarne bereid ben bezwaren, welke tegen de wetten-Talma mochten bestaan, uit den weg te helpen ruimen en alzoo een spoedige inwerkingtreding daarvan te bevorderen.

De heer **Bavinck**: Mijnheer de Voorzitter! Met een enkel woord wensch ik aan te geven de reden, waarom ik aan het aanhangige wetsvoorstel mijn stem niet zal geven. Ik wensch daarbij in het oog te houden, dat als ik het goed zie, niet zoozeer een voorstel tot het verlenen van ouderdomsrente aan de orde is, als wel een voorstel, om het verlenen van ouderdomsrente hier in deze Kamer weer aan de orde te stellen.

Tegen dit ontwerp, zooals het door de voorstellers in de Tweede Kamer is ingediend, heb ik in de eerste plaats dit bezwaar, dat het, mijns inziens, niet getuigt van politiek beleid. Er is gezegd, dat er politiek achter zat, maar die qualificatie en die klacht neem ik hoegenaamd niet voor mijn rekening. Er zit niet te veel politiek achter, maar er zit te weinig politiek beleid in. Immers de geachte voorstellers wisten van te voren, dat zoowel in de Eerste als in de Tweede Kamer zeer ernstige bezwaren bestonden tegen een wetsvoorstel tot het verlenen van ouderdomsrente. Zij konden er op rekenen, dat de tegenstand in de Eerste Kamer inderdaad niet zoo licht te schatten was, als blijkens de indiening van het ontwerp door hen werd gemeend.

De bezwaren tegen het wetsvoorstel zijn volstrekt niet alleen van politieke aard, gelijk de heer Polak opmerkte; maar zij zijn — wat geen tegenstelling is — inderdaad van principieele aard.

Wanneer iets van principieele aard is, dan kan het te gelijker tijd ook zijn van politieke aard. Maar wanneer de heer Polak spreekt van politieke strijd over dit voorstel en dat als het ware in tegenstelling brengt met het begrip „principieel”, dan begaat hij tegenover de rechterzijde inderdaad een fout; dan maakt hij zich schuldig aan zeker onrecht ten aanzien van de rechtsche partijen.

De indiening van het wetsvoorstel getuigt niet van politiek beleid, wijl de heer Marchant c.s. dat alles wist.

Maar er komt ook bij, dat in de pers langzamerhand, door de ontwikkeling van de omstandigheden, het verlenen van ouderdomsrente, van een premievrij pensioen als het ware geworden is tot een shibboleth tusschen de partijen links en rechts.

Wanneer ik dit in aanmerking neem, dan komt het mij inderdaad niet voorzichtig voor om eenigen tijd vóór de verkiezingen een zoo gewichtig punt van principieele aard in de Tweede Kamer aan de orde te stellen.

In de tweede plaats wensch ik te doen opmerken — en dat is ook de tweede reden waarom ik aan dit voorstel mijn stem

(Bavinck.)

niet kan geven —, dat de indiening van dit voorstel, in plaats van de goede zaak die wij allen voorstaan en wenschen te bevorderen, haar veeleer tegenhoudt en belemmert.

Wat wenschen wij allen? Door den heer Polak is gezegd, en ik ben het in dit opzicht geheel met hem eens, dat wij allen zonder onderscheid, links en rechts, een warm hart gevoelen voor hen die geheel hun leven arbeiden en die een kwaden ouden dag te gemoet zien, waarop zij misschien met gebrek en kommer hebben te worstelen. Dit geldt van de arbeiders en ook van den kleinen stand, de zelfstandige patroons, die echter overigens weinig inkomen hebben en niet genoeg hebben om daarvan op hun ouden dag te leven, en ook de vrije arbeiders.

Wanneer het nu gold een quaestie van barmhartigheid, dan zou ik met geheel mijn ziel staan aan den kant van hen, die zeggen: wij moeten hebben een premievrij pensioen, want barmhartigheid behooren wij allen, vooral in den tegenwoordigen tijd, die voor zooveel zoo ongelukkig is, uit te oefenen. Maar het is niet een quaestie van barmhartigheid; het is een quaestie van recht.

Wanneer iemand zijn gansche leven heeft gearbeid, dan heeft hij om zoo te zeggen recht om ten slotte aan het eind van zijn dagen zooveel te hebben overgehouden, dat hij daarvan zonder kommervolle zorgen kan leven. Er kunnen omstandigheden zijn, dat het een quaestie van barmhartigheid is, bij voorbeeld — wij hebben die quaestie vroeger aan de orde gehad — het geval van een weduwe, die na den dood van haar man met een groot aantal kinderen achterblijft; die moet en mag met volle vrijmoedigheid pleiten om beëdding — om dat ongelukkige woord te gebruiken — van de kerk.

Er is dus ook een quaestie van barmhartigheid, maar hier waar wij te doen hebben met een socialen stand, den stand van de arbeiders, ten deele ook van de vrije arbeiders, en met de kleine zelfstandigen, hebben wij in de eerste plaats te doen met een quaestie van recht.

Ik meen, dat daarover ook niet heel veel verschil van gevoelen bestaan kan tusschen rechts en links.

De groote principieele vraag, welke hierbij aan de orde komt, is deze. Wanneer nu dat recht geschonden wordt, wanneer dat recht bij de arbeiders, bij de loonarbeiders, bij de vrije arbeiders, niet tot zijn recht komt; wanneer het geen genoegzame erkenning en handhaving vindt in de sociale omstandigheden te midden waarvan wij leven, wie moet er dan in de eerste plaats voor waken, dat dat recht weder gehandhaafd wordt en dat het onrecht hetwelk bestaat wordt hersteld en tegengewerkt?

Hier nu doet zich een zeer ernstig conflict voor, het conflict dat o.a. de socialistische partij en velen aan de linkerzijde en ook aan de rechterzijde scheidt. En de groote fout welke de socialistische partij te dezen opzichte begaat, bestaat hierin, dat zij aanstonds alle tusschenschakels tusschen de individueele personen en den Staat overspringt en in eens allen last voor dat onrecht, om zoo te zeggen, dat in de maatschappij bestaat, schuift op de schouders van den Staat. Er zijn echter nog vele andere tusschenschakels; men komt vooreerst niet aan den Staat toe. In verband daarmee wensch ik een andere opmerking te maken, en die sluit zich aan bij hetgeen ook in het antwoord op het Voorloopig Verslag dezer Kamer door den heer Marchant is gezegd. Deze spreekt terstond van gemeenschap. Zeker, gemeenschap is een prachtig woord en de zaak is nog veel schooner, en dus is er ook niemand onder ons die er principieel bezwaar tegen kan hebben.

Maar de vraag doet zich hier terstond voor: wat is de gemeenschap en welke gemeenschap bedoelt gij, als gij zegt: de gemeenschap mag niet dulden dat iemand ongelukkig en kommervol aan zijn eind komt? Er zijn zooveel gemeenschappen, Mijnheer de Voorzitter! Daar is de gemeenschap van het huisgezin, de gemeenschap van de Kerk, de gemeenschap van de plaatselijke gemeente, de gemeenschap van de vakorganisatie, die van de bedrijfsorganisatie, de gemeenschap, in zekeren zin, van de provincie, en eerst heel aan het eind komt men aan de gemeenschap van den tegenwoordigen

(Bavinek.)

Staat in dit land. Is men er dan, Mijnheer de Voorzitter? Wel neen, dan is er nog een gemeenschap, een veel grootere en veel rijkere; waarom beroept de socialistische politiek zich niet op de groote gemeenschap van de menschheid? Waarom blijft zij staan bij den Staat en alleen bij dezen kleinen kring van bewoners in het land dat men Nederland noemt? Waarom breidt zij het begrip gemeenschap niet verder uit?

Ik bedoel er hier alleen mede: dat men niet met het woord „gemeenschap” kan volstaan, maar vragen moet welke gemeenschap men bedoelt, en dan in de tweede plaats moet aanwijzen en aantoonen, niet zoo maar eens beweren, dat die bepaalde gemeenschap nu ook de roeping en de verplichting heeft om begaan onrecht in de sociale maatschappij te herstellen of eventueel te voorkomen. Welnu, Mijnheer de Voorzitter, dat is eigenlijk het probleem dat aan de orde is. En dan moet men niet zeggen: het is een politiek probleem, en niets meer. Het is zeer zeker een ernstig politiek probleem, maar het is voornamelijk een principieel probleem.

Wat is de quaestie? De vraag is, of het huisgezin zal opgelest worden in de sfeer van den Staat of niet; of het in die groote gemeenschap een eigen zelfstandig bestaan en recht zal hebben, met eigen verplichtingen en eigen rechten. En zoo is het niet alleen met het huisgezin: zoo is het met de bedrijfsorganisatie, met de vakorganisatie en met al die kleine en groote gemeenschappen, die langzamerhand in de maatschappij zijn ingevoegd. En nu is onze bewering — en ik meen te mogen spreken namens de gansche rechterzijde en ook namens velen aan de linkerzijde gezeten — dat men die schakels in het leven niet weg mag nemen, dat men niet alles in eens mag brengen tot de rechten en verplichtingen van den Staat, maar dat men met de rechten van die verschillende individuele gemeenschappen in de maatschappij rekening zal hebben te houden, en dat men zal moeten zoeken — zoeken, want wij zijn er nog lang niet — naar de rechten en de verplichtingen van elk van die maatschappijen in de groote gemeenschap, van elk op zich zelf.

Wanneer men dat standpunt inneemt, dan kunnen wij er toe komen — en daar zijn wij al in den tegenwoordigen tijd toe gekomen — de desorganisatie in de maatschappij te doen verminderen, de maatschappij nu genomen in al haar deelen. Dan zal ook moeten gebeuren — en dat gebeurt in de verzekeringswetten en is toegegeven door de aanneming van het amendement-Duys in de wetten-Talma, en daar is ook geen bezwaar tegen — dat men redt de krachten die eventueel in de maatschappij steun behoeven, die op zich zelf ongenoegzaam zijn om in den tegenwoordigen tijd zich te handhaven met haar rechten die gehandhaafd moeten worden. Maar zoo kan men niet in eens komen tot den Staat en zeggen: Alleen de Staat heeft de verplichting om dat alles te doen. Dit is met andere woorden en op een andere wijze dezelfde quaestie toegelicht: Wat is onze roeping in den tegenwoordigen tijd? Is die om al de individuele krachten en gaven van de personen, van de arbeiders, van het huisgezin, van die kleine maatschappijen, om al die kleine gemeenschappen op te lossen in die eene en groote en dan de verantwoordelijkheid van al die andere weg te nemen en alles te brengen voor de verantwoordelijkheid van den Staat?

Dan komt er van de gansche maatschappij niets terecht, dan gaat men eenvoudig zoo te werk, dat de Staat voor alles komt te staan en ten slotte voor alles onverschillig wordt. Is er iemand onder de burgers van den Staat, die zooveel voelt voor de rechten en de plichten van den Staat — ik neem alleen de belastingwetten — als voor die van zijn eigen gezin of die van zijn vakorganisatie? Naarmate men den kring uitbreidt en de verantwoordelijkheid verlegt van het individu naar de grotere gemeenschap, naar die mate ondermijnt men de zedelijke verantwoordelijkheid van het individu en van het huisgezin. Daarom staan wij zoo tegenover die ouderdomsrente, niet omdat wij die niet van harte gunnen aan de menschen, integendeel, wij wenschen zoo sterk mogelijk, dat die zal worden verleend, maar op een andere manier, zooals de heer Colijn met een enkel woord heeft aangegeven, en langs

een anderen weg, niet door de individualiteit, niet door de rechten en de plichten van de maatschappij in haar verschillende levenskringen te knakken en te ondermijnen en dan die verantwoordelijkheid te leggen op de groote gemeenschap van den Staat, waarvoor wij allen ten slotte bitter weinig gevoelen, maar zoo, dat daardoor in die maatschappij het individualisme van werkgevers en werknemers beiden, van het huisgezin, van man, vrouw en kinderen, van de vakorganisaties, van de bedrijfsorganisaties gehandhaafd en gesterkt wordt, desnoods, in den tegenwoordigen tijd zeer zeker, met behulp van den Staat, zóó, dat zij op den duur zich zelf kunnen redden en hun eigen gang kunnen gaan.

Ziehier het verschil in idealen, waarnaar wij streven. De heer Polak streeft met zijn partij naar de groote gemeenschap, waarin alles is opgelost. Dat wordt één groote gemeenschap en naarmate deze zich uitbreidt ondermijnt men de verantwoordelijkheid van het individu en werkt men inderdaad de zedelijke ontwikkeling in den hooger zin van het woord bij de burgerij tegen. Dat is mijn vaste overtuiging. Wij daarentegen hebben de meening, dat men van anderen op — desnoods, zooals ik herhaal, met de verplichting voor den Staat om in concrete gevallen te helpen — sterken moet de individuen, bij voorbeeld door het onderwijs, vooral in den tegenwoordigen tijd door het vakonderwijs, en al dergelijke dingen meer. Allereerst moet men de kracht zoeken bij de burgers zelf en bij de verschillende organisaties in de maatschappij.

Thans een enkel woord met het oog op dit concrete geval, de ouderdomsrente. Onze tegenstand tegen dit voorstel vloeit hieruit voort, dat naar ons oordeel ons aller streven moet zijn om zooveel mogelijk den werkmans te gemoet te komen en diens loon te verhoogen, zoodat hij zich zelf kan onderhouden en desnoods een spaarduitje kan overhouden voor den ouden dag. Dat is de goede weg, welken onze voorvaders ook hebben bewandeld en waarbij zij goed hebben gevaren. Wij verkeeren nu in moeilijke omstandigheden, omdat het ontzaglijk bezwaard is om spaarzaam te zijn, maar, als men den menschen voorhoudt — ik zou voorbeelden uit het concrete leven kunnen aanwijzen — dat zij het hebben moeten van den Staat, sparen zij niet meer en zijn zij niet meer zuinig. Dit is iets, dat niet alleen de arbeiders, maar allen, ook de kapitalisten, moeten leeren. Wij hebben ons leven veel te hoog en rijk opgezet en daarom moet er spaarzaamheid komen, ook bij onze arbeiders. Zij is er nog wel ten deele — ik wil de goeden niet te na spreken — maar er is op dit gebied veel te verbeteren.

Er komt nog dit bij, wat men niet moet vergeten en wat niet alleen den kleinen stand geldt. Er is in het antwoord op het Voorloopig Verslag gezegd: de gemeenschap is verantwoordelijk voor de vrije arbeiders, die aan het einde van hun leven niets meer hebben. Ja, in zekeren zin is daarvan veel waar, maar als die vrije arbeider of loonarbeider of een burgerman of zelfs een kapitalist zoo geleefd heeft, dat hij niets heeft overgehouden voor den ouden dag, heeft hij dan wel het recht te zeggen, dat de gemeenschap moet zorgen, dat hij aan zijn eind komt? Is dat de logische gang van zaken? Is dat de ware weg, die gevolgd moet worden? Ik kom daartegen ten sterkste op. Hij moet leeren, dat hij verplicht is voor zich zelf te zorgen en, als hij straks in het huwelijk treedt, met God en eere zijn gezin moet onderhouden.

En die roeping kan niet te zwaar worden opgevat: die moet op de conscientie worden gedrukt. Van alle kanten is men bezig met hervorming van de maatschappij, en die maatschappij heeft ook wel een roeping, maar niet in de eerste plaats een financiële, om bij te springen, maar om de menschen te steunen en te zorgen, dat zij zich zelf kunnen onderhouden tot het einde van hun leven.

Waar de zaak zoo staat, staan wij inderdaad in zekeren zin principieel tegenover elkander. Ik weet niet wat links en rechts betreft: ik geloof, dat er ook links velen zijn, die het met wat ik uitspreek van harte eens zijn, maar dat neemt niet weg, dat er een groot verschil is, en dat is van principieelen, niet van politieken aard, of indien gij wilt van godsdienstig-zedelijken aard.

36ste VERGADERING. — 19 JULI 1918.

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Bavinck e. a.)

Nu heeft de heer Polak daarover ook gesproken en heeft zelfs gezegd, dat er eigenlijk geen rechtsgrond is en dat al die rechtsgronden maar later worden gemaakt. Daarover zou ik heel gaarne eens met den heer Polak debatteren, ofschoon het daarvoor hier de plaats niet is. Rechtsgronden zijn er wel terdege en moeten er zijn. Natuurlijk wisselen zij naar plaatselijke omstandigheden, maar zij zijn gebaseerd op het recht en dat recht is niet van menscheijk maaksel: dat gaat aan ons allen vooraf en is de bodem, waarop wij staan met onze zedelijke en godsdienstige overtuiging en waarop de maatschappij berust en waarop de Staat staat en waarop bijv. ook het volkerenrecht berust. Ik kan wat ik bedoel heel gemakkelijk verduidelijken met het volkerenrecht, nu ik daaraan denk. Dat hangt niet in de lucht, al wordt het nu ook met voeten getreden. Maar het bestaat wel terdege, en men mag niet doen alsof het niet bestaat, maar men moet er telkens toe teruggaan en zeggen: ook de volkeren hebben een roeping ten opzichte van elkander. Zoo zijn er allerlei rechten, ook bijv. het recht van het loon van den werknemer tegenover den werkgever, van man tegenover vrouw, van ouders tegenover kinderen enz.; dat zijn allemaal rechten, die wortelen in de natuur zelf van de dingen en die niet willekeurig door menschen zijn uitgedacht. En ten slotte — maar dit is van persoonlijk aard — als ik voor mij zelf nu nog dieper doordring tot den bodem van het recht, dan kom ik tot de ordonantiën Gods, waarvan de beste beschrijving ons gegeven is in de Heilige Schrift.

De vergadering wordt voor een half uur geschorst en daarna hervat en de beraadslaging voortgezet.

De heer van Basten Batenburg: Mijnheer de Voorzitter! Over de omstandigheden, waaronder het voorstel van wet der heeren Duys e. s. tot verleening der ouderdomsrente tot de Eerste Kamer is gekomen, zou veel kunnen worden gezegd. Ik wil echter over de geschiedenis van het ontstaan van dit voorstel het zwijgen doen, omdat dit slechts een punt van secundaire beteekenis is, en het oordeel over het voorstel zelf daardoor niet mag worden bepaald.

Het ontwerp-Duys is bestemd in het kader onzer verzekeringswetgeving te worden ingeschoven.

Wij bezitten een volledig stel verzekeringswetten; een ongevallen-, een ziekte- en een ouderdoms- en invaliditeitsverzekering.

De Ongevallenwet werkt al jaren; de ziekteverzekering moet nog ingevoerd; de invaliditeits- en ouderdomsverzekering geldt slechts ten deele en de gedeeltelijke invoering van deze laatste wet heeft, ten gevolge van een samenloop van ongelukkige omstandigheden, ons practisch een onvolledig geregeld ouderdomspensioen bezorgd.

Wat doet nu het voorstel-Duys? Het beperkt zich er toe voor de ouderdomsrente een definitieve oplossing te geven in den vorm van het gratis staatspensioen, een gratis verzorging uit de staatskas, gegrond op verband tusschen uitkeering en behoefte. De nadeelige invloed dien de invoering van dit stelsel op de verplichte verzekering in het algemeen zal uitoefenen, ligt, dunkt me, voor de hand.

Als de Staat toch eenmaal, zonder vergoeding te vragen, ouden van dagen tegen het nadeel van hun hoogen leeftijd dekt, dan zal mettertijd verder worden gegaan. Immers van alle gevaren heeft de ouderdom het minst aanspraak op eenige garantie van Overheidswege. Dit kwaad komt langzaam, en kan en behoort te worden voorzien. Daarentegen komen ziekte, ongeval en invaliditeit meestal onverwachts en overvallen den mensch, en geven, aangenomen dat de Staat in beginsel verplicht is tegen het gevaar van hoogen leeftijd dekking te verschaffen, veel meer recht op gratis hulp uit de openbare kas.

Als men dit bedenkt, krijgt het voorstel-Duys een bijzondere beteekenis. Het beduidt niet, dat die categorie van hulpbehoevenden eenvoudig gratis openbaren steun zal ontvangen, maar dat in principe de Staat op zijn kosten elkeen, die door ziekte, ongeval of invaliditeit in behoefte omstandigheden geraakt, door een uitkeering zou moeten steunen. De aanvaarding van het voorstel zal dus in beginsel neerkomen op verwerping van de verzekeringsgedachte over de gansche lijn.

Handelingen der Staten-Generaal. — 1917—1918. — I.

(van Basten Batenburg.)

Op een paar punten die bij het ontwerp niet onder de oogen zijn gezien, wil ik nog wijzen. Hoe zullen de benodigde gelden gevonden en hoe zal de ouderdomsrente formeel in het bestaande verzekeringsrecht worden opgenomen? Als Kamerleden hadden de voorstellers in dit opzicht een gemakkelijke positie, maar een Regeering kan de quaestie der ouderdomsrente niet in den toestand laten, waarin de voorstellers haar konden plaatsens. Zij toch moet de noodige fondsen ter dekking verschaffen en de ouderdomsrente aan de verzekeringswetten aanpassen.

Over de geldquaestie zal ik thans maar verder zwijgen. Dat zij hier niet onder de oogen is gezien, is eenigszins verklaarbaar met het oog op de omstandigheden, waaronder wij tegenwoordig leven.

Heeft de Kamer echter eenigen waarborg, dat tusschen het ontwerp-Duys en de verzekeringswetten een behoorlijk verband wordt gelegd?

Ik stel die vraag, mij plaatsend op het standpunt van hen, die de bedoelde ouderdomsrente desnoods aannemelijk achten. Voor zoover ik zie, bestaat hieromtrent de grootste onzekerheid.

De Kamer zou met den besten wil van de wereld thans niet in staat zijn op deze aanpassing eenigen invloed uit te oefenen. Alleen reeds op dezen grond zou men het ontwerp-Duys, voorloopig althans, ter zijde moeten stellen. De wijze waarop de ouderdomsrente met de verzekeringswetgeving wordt verbonden zal toch op zekere hoogte mede bepalen in hoever het verzekeringsidee wordt prijgegeven. En tenzij men van deze gedachte niet is gediend, mag men de ouderdomsrente niet accepteren, zoolang men niet tevens weet, wat er van de verzekeringswetgeving overblijft.

De heer Marchant heeft het ons, die zich over het mede door hem ondertekende voorstel-Duys een oordeel moeten vormen, niet moeilijk gemaakt. In § 3 zijner Memorie van Antwoord worden de redenen opgegeven, die zijns inziens tot toekenning van ouderdomsrente, zooals het ontwerp voorstelt, moeten voeren. In het kort komen zij hierop neer. Eigenlijk behoorde iedereen in vrije verzekering voor zijn ouden dag te zorgen. Dat gebeurt niet, en daarom voerde men noodgedrongen de verplichte verzekering in. Die omvat echter alleen de in loondienst werkende arbeiders; de vrije, de buiten dienstbetrekking staande arbeiders, bleven onverzekerd, omdat er geen patroon te vinden is, bij wien men de premie zou kunnen innen. Zoo min als de arbeider in loondienst mag echter de vrije arbeider op zijn ouden dag aan zijn lot worden overgelaten. Daarom rest niets anders dan de ouderdomsrente te aanvaarden! Zij heft het gebrek aan inkomen op, dat, voor ouden van dagen een onrecht is. Zij neutraliseert door maatschappelijke oorzaken onverdiend ontstaan voordeel en nadeel.

Ik zou niet gaarne alles wat in die uiteenzetting voorkomt als waarheid willen aanmerken. Zoo bij voorbeeld zeker niet dat het gemis van inkomen ten aanzien van ouden van dagen zonder meer onrecht mag worden genoemd. Naast deze stelling heeft de heer Marchant, als wilde hij zijn eigen praemisse weerleggen, een andere, beter klinkende gesteld: de gratis-ouderdomsrente moet onverdiend nadeel opheffen. Van philanthropisch standpunt zou men zich met die uitspraak in het algemeen kunnen vereenigen.

Het ontwerp houdt zich echter daar niet aan. De aanspraak op de openbare kas wordt aan den 70-jarige gegeven, onverschillig of zijn onvermogen buiten of door zijn schuld is ontstaan. Wie behoefte is, is gerechtigd om te ontvangen! Dit standpunt nu, Mijnheer de Voorzitter, maakt het voorstel tot een hoogst bedenkelijken maatregel. Als de oude van dagen enkel en alleen omdat hij behoefte is, een vorderingsrecht tegen den Staat heeft, zal men hem, wiens behoefte door ziekte, ongeval of invaliditeit ontstond, toch niet ongetroost van de openbare kas kunnen wegzenden. De kans immers, dat het geldelijk onvermogen ontstond onverdiend, is ten aanzien van zoo iemand veel grooter dan ten aanzien van ouden van dagen.

Goeden en slechten gelden in dit stelsel evenveel. Dat lijkt mij, de zaak van zedelijk standpunt beschouwend, een onoverkomelijk bezwaar. Trouwens, het ontwerp vertoont nog meer

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(van Basten Batenburg e. a.)

tekortkomingen. Hoe schoonen naam men de ouderdomsrente ook geve, zij blijft een gift, uitgereikt door een schuldenaar — den Staat —, die aan den ontvanger niets is verschuldigd. Door uitreiking van dusdanige geschenken wordt het zelfbewustzijn van den begiftigde niet verhoogd. En al moge het systeem der gratis hulp, beperkt tot het terrein der ouderdomsrente, ook al niet zoo neerdrukkend werken, wie den eisch van contra-prestatie voor de ouderdomsrente laat vallen moet dezen eisch vroeg of laat ook prijsgeven ten aanzien van uitkeeringen in verband met ziekte, ongeval of invaliditeit.

In de verzekeringsgedachte ligt een beroep op de zedelijke waarde voor den mensch; zij wekt tot krachtsinspanning, tot spaarzaamheid en tot voorzorg op; zij sterkt het gevoel van eigenwaarde, en het lijkt mij zeer bedenkelijk, met deze zedelijke goederen geen rekening te houden. Ik voor mij wil dan ook niet medewerken tot het nemen eener beslissing, die de moreele kracht van ons volk zou kunnen doen verslappen. Aan het ontwerp kan ik dus mijn stem niet geven. Slechts in zoover kan ik met de voorstellers meegaan, als zij op de beperktheid van ons tegenwoordig verzekeringsrecht wijzen. Ook de vrije, de zelfstandige arbeider in ruimen zin genomen moet geholpen worden, echter niet alleen aan een ouderdomsrente, maar ook aan een uitkeering in geval van ziekte, ongeval en invaliditeit.

Tot de verwezenlijking van dat groote doel moeten alle krachten worden aangewend. Onze verzekeringswet is nog onvolkomen. Zij moet worden uitgebreid en — voeg ik er bij — zooveel mogelijk vereenvoudigd.

Tot den stillen sloopingsarbeid, die dit ontwerp-ouderdomsrente mijns inziens meebrengt, werk ik niet mee. Daarvoor heb ik van te nabij de heilzame werking van de verzekeringsgedachte leeren kennen en waardeeren.

De heer **Vliegen**: Mijnheer de Voorzitter! Is was oorspronkelijk niet van plan aan de discussie deel te nemen, omdat het lot van dit wetsontwerp, niet om redenen ontleend aan het ontwerp zelf, maar om politieke redenen, vaststaat.

De geschiedenis op het gebied van de sociale verzekering van de laatste 8 tot 10 jaar maakt, dat op dit oogenblik de rechterzijde van de Kamer niet vrij is, dat zij een enorm zwaren knuppel zou werpen in het rechtsche hoenderhok, wanneer zij dit wetsontwerp zou aannemen, dat zij zou verloochenen al wat in de laatste jaren op dit gebied door de rechterzijde in het Parlement, maar vooral ook in het volk, over deze zaak en wat daarmee samenhangt is gezegd. Daarom geloof ik, dat menigeen van de heeren rechts, wanneer hij volkomen vrij stond tegenover deze zaak, zijn stem hoogstwaarschijnlijk aan dit ontwerp zou geven, zooals men vaker doet met wetsontwerpen, zelfs al had men een andere oplossing gewild. Maar op het oogenblik staat men niet vrij tegenover deze zaak. De heer Bavinck heeft er zelfs aan herinnerd, dat dit punt een van de scheidingslijnen tusschen links en rechts is geworden. De heeren van de rechterzijde zijn vandaag — of het hun aangenaam klinkt of niet — stemmachines, die eenvoudig moeten doen wat de loop van de politieke ontwikkeling hun vandaag hier heeft voorgelegd. Dat moet worden gemotiveerd; het spreekt vanzelf, dat men zoo iets niet kan doen zonder dat er een enkel woordje bij valt. Overbodig is dat eigenlijk wel. Men had vanmorgen reeds tot stemming kunnen overgaan, want de uitkomst zal door deze discussie in geen enkel opzicht worden beïnvloed, daar de heeren niet anders kunnen. Maar over die motiveering en de wijze waarop zij is ingekleed zou ik wel een enkel woord willen zeggen. Wij hebben vanochtend van den heer Bavinck een mooie rede gehoord, waarvoor in aesthetischen zin alles te zeggen was. Wie van wel sprekendheid houdt, zal er waarschijnlijk van genoten hebben, maar wanneer ik de mooie en hoogopgezette theorie, die die geachte afgevaardigde heeft verkondigd, ga toetsen aan de practijk, dan zie ik hetzelfde wat ik speciaal bij antirevolutionairen zoo dikwijls heb gevonden: ontzaglijk theoretische zeepbellen, die uit elkaar barsten zodra ze met de practijk van het leven in aanraking komen. Wie her-

(Vliegen.)

innert zich niet de ontzaglijk mooie aaneenrijging van woorden van dr. Kuyper en de zijnen ten opzichte van het kiesrecht? Wij hoorden prachtige theorieën van mechanisch tegenover organisch kiesrecht en waarop kwam het dan in de practijk neer? Bij de behandeling van het wetsontwerp-Tak hebben wij daarvan indertijd een staaltje gehad. Toen het huismanskiesrecht, voortspruitende uit Christelijk beginsel en de eenige vorm, waarin het kiesrecht in de Christelijke leer te plaats was, uitgewerkt werd in een amendement van de antirevolutionnaire partij, kwam het hierop neer, dat men moest hebben een gezin of een kachel, want iemand, die een kachel, een stookplaats of hittegeleider had, gold evenveel als een gezinshoofd.

En hoe staat het thans hier? Wij hebben voor ons een wetsontwerp, dat het bestaande instituut van het tweeguldenspensioen uitbreidt tot een categorie van menschen, die, omdat ze niet in loondienst zijn geweest of omdat ze den laatsten tijd niet voldoende in loondienst zijn geweest, dat pensioen nu niet kunnen krijgen. En aan den anderen kant wordt het pensioen beperkt voor degenen, die het op het oogenblik krijgen, omdat zij wel in loondienst zijn geweest, maar het niet behoeven. Daarop komt dit wetsontwerp neer. Een nieuw beginsel wordt hier practisch gesproken in de wetgeving niet gebracht. Nu moeten er beginselen gemaakt en bijgehaald worden, om de verwerping van dit voorstel te motiveeren en den heer Bavinck wil ik op dit gebied wel een klein eindje volgen. Wanneer ik de theorie, welke de heer Bavinck verkondigt omtrent de persoonlijke verantwoordelijkheid, het onmiddellijk verband tusschen den persoon en zijn lot in de maatschappij, die streng individualistische theorie, naga, dan zou ik toch eerder denken, dat daar een verstokt en versteend oud-liberaal aan het woord is dan iemand van Christelijken huize, die toch uit een barmhartigheids- en gemeenschapsgedachte even gemakkelijk tot precies de tegenovergestelde conclusie had kunnen komen.

Voorts zeide de heer Bavinck, dat de sociaal-democraten alle gevolgen willen doen komen voor rekening van den Staat, van de gemeenschap.

Welke gevolgen, Mijnheer de Voorzitter? De gevolgen van de onvolkomenheid en van de gebreken van onze gemeenschap zelf. Als zoodanig toch hebben wij te beschouwen het onverzorgd zijn van de groote meerderheid van de degenen, die op een zoodanigen leeftijd zijn gekomen, dat men niet meer kan eischen, dat zij voor zich zelf kunnen zorgen. En wij eischen van de gemeenschap, dat zij die taak op zich zal nemen.

De heer Bavinck voegde er aan toe, dat de voorstanders alle mogelijke gemeenschappen op zijde zetten, zooals het gezin, de vakorganisatie, de Kerk, de gemeenten, en alleen den Staat de verantwoordelijkheid willen doen dragen.

Maar welke rol hadden die gemeenschappen in de wetgeving-Talma? Geen enkele! Daar kreeg men Raden van arbeid, van boven af voorgeschreven door den Staat, die met de bestaande gemeenschappen absoluut geen rekening hielden. De verzekeringswetten-Talma en dit ontwerp staan in dat opzicht volkomen gelijk. De heer Bavinck vraagt: waarom alleen op den Staat deze plicht gelegd en niet op die andere gemeenschappen? Feitelijk was dit toch een vragen naar den bekenden weg. De Staat is toch het eenige gemeenschapsorgaan, dat allen omvat; die andere gemeenschappen maken daarvan toch maar een onderdeel uit. Het gezin, de vakorganisatie, de gemeenten, geen van allen kan beschikken over de materiele macht om zijn besluiten te doen uitvoeren en de gemeenschap te laten optreden als voorzieder in den misstand die hier wordt bestreden. Die macht heeft alleen de Staat. Dat is toch wel een concreet antwoord op de vraag van den heer Bavinck, een antwoord, dat hij al sprekende noodzakelijkerwijze zelf heeft moeten gevoelen, omdat hem zelf de zwakheid van zijn redeneering duidelijk moet zijn geworden.

Voorts stelde de heer Bavinck nog de vraag, waarom men de idee gemeenschap niet nog meer zou uitbreiden en zich zou wenden tot de menschheid. Men moet echter niet verder springen dan zijn stok reikt; de macht van den Staat reikt nu eenmaal niet verder dan zijn eigen territorium, en daarop is

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Vliegen.)

de Staat het aangewezen lichaam om misstanden als deze aan te tasten.

Wanneer de heer Bavinck nu zegt: gij moet den plicht van al deze gemeenschappen handhaven en den Staat alleen laten bijspringen, dan voelt hij zelf onmiddellijk de zwakheid van zijn redeneering, want de Staat doet in dit ontwerp toch niets anders dan bijspringen! Dat de menschen van deze f 2 zouden kunnen leven, niemand zal het zich verbeelden. De Staat springt wel is waar alleen de individuen bij, en niet de onderdeelen van de gemeenschap. Maar zou het bezwaar dan zijn opgeheven wanneer deze uitkeering door middel van de vakorganisatie zou gebeuren?

Volgens zijn redeneering zou het dan in orde zijn en zou de Staat dan niet anders doen dan bijspringen. Ieder gevoelt, dat dit redeneringen zijn die alleen moeten dienen om het onaangename gevoel weg te nemen bij hen, die tegen moeten stemmen, dat zij een grooten misstand en een groot leed voor de ouden van dagen handhaven, met wie ieder mensch, zelfs de hardvochtigste, medelijden moet hebben, dat zij aan eenige tienduizenden het stukje brood onthouden waarop zij kans hadden. Het is toch eigenlijk een ergerlijk, een ellendig bedrijf, dat op deze wijze politiek wordt gedreven op de ruggen van de armsten der armen, onze oude, machteloze arbeiders.

De heer Bavinck zeide verder, dat dit wetsontwerp de ontwikkeling in hoogerem zin ook op het gebied van het verzekeringswezen zou tegenwerken. Dit wetsontwerp geldt alleen voor zeventigjarigen, die niet meer zouden kunnen genieten van de werking van een verzekeringsinstituut dat nog zou moeten gaan werken, en de Staat neemt nu op zich in het levensonderhoud van die menschen ten deele te voorzien. Trouwens, deze geheele zaak heeft met de verzekeringsgedachte niets te maken. Verzekering tegen de gevolgen van den ouden dag heb ik altijd beschouwd als een onding. Ik heb dat reeds op tal van plaatsen, ook in de andere Kamer bij de behandeling van de wetten-Talma betoogd en ik wil nog eens wijzen op het verschil tusschen deze en elke andere verzekering. Elke andere verzekering is het gemeenschappelijk dragen van een risico. Stel bijv. een individueele verzekering tegen de gevolgen van ongevallen. Een dergelijke verzekering zou onmogelijk zijn, als ieder een ongeval kreeg, maar zij gaat hiervan uit, dat slechts weinigen van de verzekerden door een ongeval zullen worden getroffen en dat die een zekere som zullen ontvangen uit de bijdragen van hen, die geen ongeval gekregen hebben. Hier dekken dus degenen wien het ongeluk niet treft het risico. Dat is de verzekeringsgedachte, die men op elk terrein van verzekering terugvindt, zoo ook bijv. op dat van de brandverzekering; als iedereen brand kreeg, was een verzekering tegen brand onmogelijk. Maar bij de ouderdomsverzekering houdt dat op, want wie is degene wien het ongeval treft in dit geval? Dat is toch degene, die vóór zijn zeventigste jaar gestorven is, maar zij die zeventig jaar worden, zijn de gelukkigen uit deze groep en die krijgen een vergoeding uit de gelden van de ongelukkigen. Dat is dus precies andersom als bij elke andere verzekering. Als de heeren dat niet begrijpen, ligt het toch heusch niet aan mij.

Er wordt gesproken van betaling door den werkgever. Wanneer ik dit nu eens, symplastisch, zoo opvat, dat iedere werkgever voor zijn eigen arbeiders zou moeten betalen, zou dit een premie zijn voor den werkgever, die gezorgd had, dat zijn menschen vóór hun 70ste jaar dood zijn, een premie op de moorddadigste en ongezondste bedrijven, want die zouden niets behoeven te betalen, terwijl die goede werkgever, die gezorgd had voor een gezonde inrichting van zijn bedrijf, het groote risico zou moeten dragen.

Het spreekt wel vanzelf, dat deze zaak niet op de werkgevers kan worden gelegd — dit argument is ook door den heer Pclak in het debat gebracht — omdat een deel van de menschen nooit geregeld bij een werkgever heeft gewerkt en ook niet in loondienst is geweest, en in de tweede plaats omdat het een dwaasheid zou zijn, om het kapitaal, dat in geen bedrijf is gestoken, vrij te laten. De verzekeringsgedachte deugt niet voor de oplossing van dit vraagstuk. Staats-

pensionneering is hier de meest gezonde, reële gedachte, en die gedachte heeft langzamerhand, na eerst in ons land voor socialistische dwaasheid en utopie te zijn uitgekreten, breder en breder wordende kringen gewonnen, zoodat ten slotte de groote meerderheid vóór staatspensionneering is, en alleen omdat het een politiek verschil is geworden en er nu toevaltigerwijze een politieke meerderheid is gekomen, die dit ontwerp van de baan wil hebben, om dan weer naar haar eigen believen te gaan schalten und walten en ons met de wetten van Talma op te schepen, zal dit wetsontwerp misschien geen wet worden en de staatspensionneering voor eenigen tijd van de baan zijn.

Ik hoop, dat wanneer dit wetsontwerp wordt verworpen, de verantwoordelijkheid van de partijen, die dat hebben gedaan, goed zal worden vastgesteld. Het is eigenlijk jammer, dat op het oogenblik de menschen zoo ontzettend in beslag worden genomen door andere dingen dan die van binnenland-sche politiek. Indien wij niet den oorlog en den ontzaglijken nood, bij voorbeeld aan levensmiddelen, hadden, die het openbare leven zoo drukt, dan zou het op het oogenblik hier zoo stil niet zijn. Dan verzeker ik u, dat de honderdduizenden arbeiders in ons land, die naar staatspensionneering snakken, die eindelijk voorzien zal in een gruwelijken misstand, niet zoo kalm, niet zoo hopeloos zouden staan als nu het geval schijnt te zijn.

Dat neemt niet weg, dat de daad, die de Kamer op het punt staat te doen, namelijk de verwerping van dit wetsontwerp, toch haar indruk niet zal missen, en dat de rechtsche partijen, die dat zullen hebben gedaan, de nadeelen er van niet zullen ontloopen, en dat zal zeer zeker niet gebeuren na redeneringen als die van den geachten afgevaardigde den heer van Basten Batenburg. Want wanneer ik hem hoor zeggen: ik moet het verband zien tusschen de wetten van Talma en de ouderdomsrente, en zoolang ik dat niet zie, is het beter dit wetsontwerp te verwerpen, dan zeg ik: als ik ooit de zaken op den kop heb zien zetten dan is het wel hierbij. Hier wordt een voorliggend wetsontwerp, kant en klaar, aansluitend bij de practijk — want wij doen niets anders dan 1/3 of misschien 1/4 meer pensionneeringen van f 2 maken dan er nu zijn — dat binnen betrekkelijk korten tijd in werking kan treden, gezegd: ik zie niet het verband tusschen dit wetsontwerp en de verzekeringswetten, dat moet ik eerst hebben en daarom verwerp ik dit wetsontwerp. Het zou toch eenvoudiger en van staatsmansgezichtspunt heel wat verstandiger zijn, om te zeggen: dat verband zal er wel komen, zooals er zooveel verband is gelegd tusschen zaken, die eerst op zich zelf werden ingevoerd. Dit verband was trouwens al reeds door den heer Treub gelegd, maar ten slotte is die overgang op vijf en twintig manieren te vinden, en wanneer men opgeeft dit wetsontwerp daarom te verwerpen, doet men dat, omdat men de eigenlijke reden liefst niet noemt.

Wanneer de heer van Basten Batenburg zegt, dat in dit wetsontwerp geen rekening wordt gehouden met de vraag, of iemand al dan niet door eigen schuld behoefdig is, dan zou ik hem willen vragen, hoe daarin moet worden voorzien. Een arbbestuur kan dit doen. Dat kan in het verleden van het individu gaan wroeten en hem op verschillende wijzen laten voelen, dat hij arm geworden is door eigen schuld, dit eigen schuld dan altijd nog met een korreltje zout op te vatten.

Hier echter hebben wij te doen met een algemeenen maatregel, waarbij natuurlijk van elk individu niet kan worden nagegaan, om welke reden hij behoefdig geworden is.

Dat het bedeeeling zou zijn, is ook onjuist, want het spreekt vanzelf, dat waar de Staat aan den eenen kant geeft, het van den anderen kant zeker is, dat de arbeiders daarvoor iets hebben gepresteerd. Waar zouden anders de inkomsten vandaan komen?

De Staat is niets schuldig, is een stelling, welke de geachte afgevaardigde volkomen in verzuim is gebleven te bewijzen.

Naar aanleiding van de redeneering van den heer Bavinck, dat dit wetsontwerp moet verworpen worden, omdat de zedelijke verantwoordelijkheid van het individu er door ondermijnd zou worden, wensch ik de vraag te stellen, of de heer Bavinck in de literatuur over dit onderwerp nooit hetzelfde

312. Voorstel van wet tot verlening van ouderdomsrenten.

(Vliegen e. a.)

argument gevonden heeft tegen de dwangverzekering. Daarbij valt toch ook alle persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel weg; men moet zich verzekeren. Wat dit betreft staan beide dus gelijk. Waar de heer van Basten Batenburg zegt, dat hij van de verzekering zooveel goeds heeft gezien en dus van dit wetsontwerp niets moet hebben, daar zou ik hem er op willen wijzen, dat de dwangverzekering minstens een even groote stap is in de richting van staatsvoogdij en ontnemen van iemands persoonlijke verantwoordelijkheid, want bij dit wetsontwerp bemoeit de Staat zich alleen met de ouden van dagen, maatschappelijk invaliden, met menschen op een leeftijd gekomen, waarop men niet meer voor zich zelf kan zorgen, terwijl dwangverzekering wordt opgelegd aan allen, die wél nog voor zich zelf kunnen zorgen, aan menschen, die verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor hetgeen zij doen en laten in het leven, zoodat men in dit opzicht bij dwangverzekering veel verder gaat dan met staatspensioen.

Dit ontwerp wordt door den heer van Basten Batenburg slooperswerk genoemd.

Tegen die uitdrukking kom ik met alle kracht op.

Dit stuk werk is een, helaas te weinig ver strekkend, gevolg van een beweging, welke al ruim een twintigtal jaren aan den gang is. In 1896/97 is de gedachte aan staatspensionneering in arbeiderskringen opgekomen. Dat kwam omdat men om zich heen zag die ouden van dagen, die daar hulpeloos rondwaarden, nergens hulp konden vinden, terwijl de armenhuizen, waar die menschen ten slotte terecht kwamen, in nog heel wat slechter conditie verkeerden, dan zij later onder de opstuwende kracht als gevolg van die arbeidersbeweging geworden is.

Dit werk slooperswerk te noemen is niets anders dan het gebruiken van een scheldwoord, een qualificatie, om iets onaangenaams te zeggen, maar een argument zit er niet in.

Wanneer dit voorstel tot stand komt, dan zal dat voor ons en voor honderd duizenden in den lande zijn het begin van een groote sociale hervorming, die er komen moet, die komen zal, en die ons volk en al dengenen die er aan hebben medegewerkt tot eer zal strekken.

Wanneer dit voorstel verworpen wordt, dan zal weder beezen zijn, dat wij leven in een maatschappij, waarin het woord barmhartigheid soms gebruikt wordt, doch waarin ontbreekt de daad van barmhartigheid, de daad van recht en van dankbaarheid tegenover hen die hun leven lang gewerkt hebben, waarin de barmhartigheid wordt neergestemd om politieke overwegingen, om den machtshonger van sommige partijen in ons land.

Ik hoop dat, wanneer dit voorstel verworpen wordt, de indruk daarvan in het land een zoodanige zal zijn, dat de verantwoordelijkheid van hen, die het gedaan hebben, hun in latere jaren nog naar verdienste zal worden aangerekend.

De heer **Stork**: Het was niet mijn voornemen mij in het debat te mengen. Het zou mij het liefst zijn geweest, wanneer gebeurd was wat de heer Vliegen heeft aangegeven, nl. dat er over dit voorstel zonder veel debat was gestemd. Nu dit niet het geval is geweest en er van verschillende kanten redevoeringen over zijn gehouden, acht ik mij verplicht om ook van liberale zijde, althans van mijn zijde, te motiveeren, waarom ik aan dit wetsontwerp, zij het ook noode, mijn stem zal geven.

Ik gevoel namelijk zeer veel voor de bezwaren van den heer Bavinck; ik hoop, dat de heer Vliegen mij dit niet kwalijk zal nemen. Ik zie er werkelijk een groot gevaar in, dat — in den tegenwoordigen tijd meer nog dan anders — het verantwoordelijkheidsbesef van de menschen wordt ondermijnd. Speciaal van de arbeiders, dat zijn zij, die het op de wereld het moeilijkst hebben en voor wie het aanwezig zijn van dat verantwoordelijkheidsgevoel toch zoo noodig is, zal de maatschappij niet ontwricht worden. Dat het besef van verantwoordelijkheid ontegenzeggelijk wordt ondermijnd, het kan niet anders in dezen crisistijd, waarin van overheidswege zooveel steun wordt gegeven, zonder dat er een arbeidsprestatie tegenoverstaat. Ik meen dan ook, dat daarin het

(Stork e. a.)

grootste gevaar voor onze maatschappij na den oorlog gelegen is.

Naar mijn overtuiging is onze maatschappij zonder een sterk verantwoordelijkheidsgevoel bij de menschen niet bestaansbaar.

Om die reden zou ik dus het hoofdbezwaar, dat door den heer Bavinck tegen de aanneming van dit wetsontwerp geopperd is, kunnen deelen. Maar ik ben het eens met den heer Vliegen, dat de practijk in deze zaak bij de rechterzijde in strijd is geweest met de principes, die door den heer Bavinck zijn ontvouwd en dat de grondfout deze is geweest, dat Minister Talma indertijd is medegegaan met het amendement-Duys, waarin opgesloten lag hetzelfde beginsel als aan dit wetsvoorstel ten grondslag ligt.

Nu acht ik het, nadat dit eenmaal gebeurd is, zeer moeilijk om op den ingeslagen weg terug te keeren. Nu eenmaal aan zoovelen, die daarop geen bepaald persoonlijk recht kunnen doen gelden, een uitkeering wordt gegeven, kan men dit anderen, die in dezelfde positie verkeerden, niet onthouden.

Dit is de eerste reden, waarom ik, niettegenstaande mijn bezwaren, toch mijn stem aan dit voortsvoorstel zal geven.

De tweede reden is deze, dat het zelfs bij het beste denkbare stelsel van verzekering zeer moeilijk, zoo niet practisch onmogelijk is de uitkeeringen zoodanig te maken, dat zij ook aan redelijke behoeften kunnen voldoen.

Ik ben het geheel eens met den heer Vliegen, dat men niet kan zeggen dat een uitkeering van f 2 op 70-jarigen leeftijd voldoende is om het den menschen mogelijk te maken te leven. Het is een tegemoetkoming. En nu geloof ik, dat in elk stelsel van verzekering, hetzij van vrijwillige verzekering hetzij van dwangverzekering, een dergelijke toeslag van den Staat noodig zal zijn.

Daarom heb ik tegen dit wetsontwerp, al beantwoordt het allerminst aan mijn ideaal, geen overwegend bezwaar. Mijn bezwaar zou kunnen ontstaan door hetgeen door den heer Vliegen aan het slot van zijn rede gezegd is, wat in merkwaardige tegenspraak was met hetgeen hij in een ander gedeelte van zijn rede heeft te kennen gegeven. In het eerste gedeelte van zijn rede zeide hij: Dit wetsontwerp betreft een hoogst eenvoudige zaak; wat beteekent het? alleen dit, dat men voortzet wat reeds gedaan wordt; het heeft dus eigenlijk geen groote beteekenis. Maar aan het slot van zijn rede werd ons het sociaal-democratisch ideaal voorgehouden en heette het: Dit is nu het begin, waaruit later al het andere, een staatspensionneering in haar vollen omvang zal voortvloeien.

Ik erken dat daarvoor gevaar bestaat en dat daarin voor degenen die niet het sociaal-democratisch ideaal deelen, een bezwaar kan gelegen zijn om met dezen eersten stap mede te gaan. Op grond echter van mijn overtuiging, dat in elk systeem van verzekering de Staat een belangrijken bijslag zal moeten geven, wil ik toch met dit wetsontwerp medegaan. Dit moge dan voor den heer Bavinck en zijn medestanders een voldoende verklaring zijn voor het feit, dat ik, ook zonder politieke bijbedoelingen, toch voor dit ontwerp zal stemmen.

Ik heb behoefte gehad, Mijnheer de Voorzitter, dit voor mij zelf te zeggen en het ook beschouwd als een eisch van rechtvaardigheid tegenover de rechterzijde, die men m.i. niet kan verwijten, dat zij alleen om politieke redenen dit wetsontwerp zal verwerpen.

De heer **Marchant**: Mijnheer de Voorzitter! Het zij mij veroorloofd, nu ik dit wetsontwerp tegen de ingebrachte bedenkingen ga verdedigen, mijn dank te betuigen aan de Kamer voor de vriendelijke wijze waarop in het debat de voorstellers zijn te gemoet getreden. In zekeren zin — het doet mij leed dat ik het zeggen moet — moet ik een uitzondering maken voor den geachten afgevaardigde den heer van Lamsweerde. De heer van Lamsweerde heeft namelijk — ik moet erkennen, in zeer hoffelijke termen — te kennen gegeven aan de voorstellers van dit wetsontwerp, dat zij hun woorden gebruikten om hun gedachten te verbergen. Indien de Kamer van meening mocht zijn dat dit het standpunt is van de voor-

36ste VERGADERING. — 19 JULI 1918.

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Marchant.)

stellers van dit wetsontwerp, zou ik niet de moeite doen aan de verdediging daarvan één woord te wijden, maar ik vertrouw, dat de geachte afgevaardigde daarmede niet heeft weergegeven de meening van deze Vergadering.

De betekenis van de behandeling van dit wetsontwerp sla ik hooger aan dan een van de geachte sprekers, de heer Vliegen, deed, blijkbaar met instemming van sommige leden van deze Vergadering, toen hij zeide, dat wij eigenlijk evengoed dadelijk over dit wetsontwerp hadden kunnen stemmen. En zelfs heeft de heer Stork nu gezegd: hij had liever gezien dat men er maar dadelijk over had gestemd. Ik meen integendeel, dat de discussie, die over dit wetsontwerp ook in deze Vergadering wordt gevoerd, van waarde is voor de zaak. Van waarde voor de zaak, en daar ontmoet ik den heer Bavinc, waar hij het verwijt richt tot de voorstellers, dat de indiening van dit wetsontwerp van hen is geweest geen daad van goed politiek beleid. Want, zoo heeft de heer Bavinc gezegd, waar er groot verschil van meening was omtrent deze zaak tusschen rechts en links, eischte een goed beleid de behandeling van deze zaak achterwege te laten vóór de verkiezingen.

De voorstellers hebben gemeend dat, juist omdat deze zaak van zoo groot gewicht was, juist omdat bij den verkiezingsstrijd dit een van de hoofdpunten was waarom de politieke strijd draaide, het noodzakelijk was dat beide takken van de Volksvertegenwoordiging over deze zaak zich uitspraken vóór de verkiezingen, en ik zou haast zeggen, als ik hier de verschillende redevoeringen van de rechterzijde hoor: wat is het jammer dat wij in den verkiezingsstrijd niet geweten hebben dat deze argumenten zouden worden aangevoerd in de Eerste Kamer van de Staten-Generaal!

Het is geen minderwaardige taktiek. Dat is niet, zooals het tegenwoordig genoemd wordt, een politiek van lagere orde, dat men aan een debat over een wetsontwerp als dit, waarde toekent in den politieke strijd. Neen, het is een eisch van goede politiek, dat de kiezers, als zij geroepen worden tot het uitbrengen van hun stem, weten hoe elke politieke partij over de meest aangelegen punten van staatsbeleid denkt.

De heer Polak heeft in de verdediging van dit wetsontwerp, waarvoor ik hem dank breng, gezegd, dat de behandeling van de ouderdomsrente was een tragi-comedie en dat hij geen sprankje hoop had, dat dit voorstel door deze vergadering zou worden aangenomen. In dit opzicht verschil ik van den geachten spreker; bij mij was inderdaad, hoe naïef het moge zijn, dat sprankje hoop nog aanwezig. Nu ik echter de verschillende redevoeringen van de rechterzijde heb gehoord, begrijp ik, dat de geachte spreker, de heer van Lamsweerde, tot de voorstellers de weinig bemoedigende woorden richtte, dat zij, met dit wetsvoorstel in de Eerste Kamer komende, met het hoofd loopen tegen een muur.

Mijnheer de Voorzitter! Het verheugt mij, dat in deze discussie zijn ter zijde gelaten juist die onderwerpen van debat, welke in de Tweede Kamer de hoofdzaak van de discussie hebben uitgemaakt. Wij hebben hier geen woord gehoord over de quaestie van het politieke convenant: wij hebben geen woord gehoord over de zaak, welke ook in het verslag, door deze Kamer uitgebracht, aan de orde is gesteld, n.l. dat het een zeer zonderling initiatief zou zijn en dat de inhoud van dit wetsontwerp eigenlijk een minderwaardig plagiaat zou wezen. Het is ook merkwaardig, dat, nadat de discussie in de Tweede Kamer is gehouden, verschillende organen van de politieke partijen der rechterzijde — ik noem *De Standaard* en de antirevolutionnaire *Amsterdammer* — de opmerking hebben gemaakt, dat de bejegening, welke dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer van de rechterzijde had ondervonden, niet de juiste was geweest.

Ik kom nu bij de verdediging van dit wetsontwerp tot de zaak zelf. Ik herinner in de eerste plaats aan de betekenis van het wetsontwerp, omdat die van tijd tot tijd in de discussie uit het oog schijnt verloren te worden. Wij hebben ten gevolge van de overneming van het amendement-Duys door den Minister Talma, gekregen de gedeeltelijke inwerking-treding van de invaliditeitswet-Talma, welke in de practijk tot de meest, ik zou haast zeggen: ergerlijke ongelijkheid en onrechtvaardigheid heeft geleid. Het gevolg is, dat er gratis

uit de staatskas wordt uitgekeerd f 2 per week aan een groot aantal menschen, die het absoluut niet noodig hebben en dat daartegenover een zeer veel grooter aantal menschen rondloopen, die er zonder die f 2 per week niet kunnen komen en aan wie elke uitkeering blijft ontzegd.

Dit is de feitelijke toestand, waarin de indiening van dit wetsontwerp haar grond vindt. De voorstellers hebben gemeend, dat deze toestand, afgezien van hetgeen verder bereikbaar mocht worden geacht of worden voorgestaan, niet mocht worden gehandhaafd en daarom is algemeen gezegd: deze regeling moet in die richting worden gewijzigd, dat een uitkeering van f 2 per week wordt gegeven aan degenen, die dat noodig hebben en niet aan degenen, die het niet noodig hebben. Het is wel merkwaardig, dat ook door nagenoeg alle sprekers van de rechterzijde wordt toegegeven, dat de regeling, neergelegd in de Invaliditeitswet-Talma, onbevredigend is en dat wijziging, ja ingrijpende wijziging zelfs een absolute noodzakelijkheid moet worden geacht. Wij hebben zooeven van den heer van Basten Batenburg gehoord, dat de regeling van de ouderdomsrente geheel onvoldoende is en dat ook de regeling van de invaliditeit niet ongewijzigd is te handhaven: dat zij zeer moest worden vereenvoudigd. Kortom, de propaganda, gevoerd voor een ongewijzigde invoering van de wet, die daar ligt, kan door iemand die zoo spreekt niet worden gesteund.

Mijnheer de Voorzitter! In de discussie is gevraagd naar de regeling van de kosten. Wanneer men spreekt van de regeling van de kosten dient men niet uit het oog te verliezen, dat het gaat om de vraag, uit welke bron de dekking van die kosten zal moeten vloeien. Wanneer men spreekt van financieele lasten, die vooral in dezen tijd aan het volk worden opgelegd, is men gewoon te spreken van het nationaal vermogen, van het nationaal inkomen. Ik wijs er uitdrukkelijk op, dat door de regeling van de kosten van dit wetsontwerp ten aanzien van den druk op het nationaal inkomen niets zal worden veranderd. De overgrootste meerderheid van deze menschen moet toch op de een of andere manier financieel gesteund worden uit het nationale inkomen. Wat hier geschiedt is het treffen van een doeltreffende regeling, ten einde uit de staatskas voor een deel de uitkeeringen te doen, die deze menschen op hun ouden dag noodig hebben.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, de kosten van dit wetsontwerp worden schromelijk overdreven. In de Memorie van Antwoord heb ik, verwijzende naar het oordeel van de Regeering, opgegeven, dat de kosten zouden zijn 8 millioen, maar in de Memorie van Antwoord van de Regeering uitgaande, die hier in de Kamer een eerlijke begrafenis heeft gevonden ten gevolge van de staatsrechtelijke beslissing van de Kamer, kan men op bladz. 7 berekend vinden, dat feitelijk het bedrag, dat meer wordt gelegd op de schatkist ten gevolge van deze wet, niet grooter is dan 5 millioen.

Ziedaar het bedrag, waarop feitelijk de invoering van deze wet de schatkist zal komen te staan. Nu is dat bedrag, waarop reeds bij de becijferingen van den Minister van Financiën is gerekend — ik herhaal wat ik in de Memorie van Antwoord heb geschreven — in vergelijking met de bedragen die in dezen tijd van de schatkist worden gevorderd, betrekkelijk gering, en het spreekt wel vanzelf, dat men aan de voorstellers niet den eisch mag stellen dat zij met bepaalde middelen komen tot dekking juist van deze vijf millioen. Indien men dat deed, en indien wij trachtten aan die uitnoodiging gevolg te geven, zouden wij moeten treden in een becijfering van het geheele aanstaande tekort en zouden wij niet alleen de dekking van deze vijf millioen moeten aangeven, maar de middelen voor de dekking van het geheele tekort en daaronder aanwijzen welke vijf millioen moesten strekken tot dekking van de kosten van dit wetsontwerp. Het spreekt vanzelf, dat deze eisch niet aan de voorstellers mag worden gesteld.

Men heeft ook gezegd dat de voorstellers behalve dit wetsontwerp ook weder hadden moeten indienen het wetsontwerp tot aanpassing en tot wijziging van de Radenwet. Dit schijnt mij in het geheel niet noodig. Het is er den voorstellers om te doen in de wet uitgesproken te zien dat de verstrekking der

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Marchant.)

ouderdomsrente moet geschieden zooals in dit wetsontwerp is belichaamd. Het spreekt vanzelf, dat wanneer deze wet eenmaal in het *Staatsblad* zal zijn gekomen, het noodzakelijk zal zijn de noodige maatregelen te nemen tot aanpassing aan de invaliditeitswet-Talma, omdat deze wet met de wet-Talma zooals deze nu luidt, niet verenigbaar is.

Hoe dat zal geschieden? Het is zeer eenvoudig. Men heeft nog het aanpassingsontwerp van den Minister Lely voor zich liggen; het is in het geheel niet ingrijpend; men behoeft zich daarover niet ongerust te maken.

Wat is het beginsel, waarvan de voorstellers uitgaan? De heer Stork heeft zooveel zijn hulde betuigd aan de redevoering van den heer Bavinck, en hij heeft gezegd: met de beginselen, die de heer Bavinck hedenmorgen heeft uitgesproken, daarmede verenig ik mij. De heer Bavinck heeft gezegd, dat die beginselen niet uitsluitend gevonden worden bij mannen van rechts, maar ook bij mannen aan de linkerzijde. Het verheugt mij, dat de geachte spreker dit hooge standpunt heeft ingenomen. Ik behoer onder degenen, die met de beginselen welke hij verkondigde, van harte instemmen, evenals de heer Stork. Maar de conclusie, waartoe die beginselen den geachten spreker hebben geleid, die is geheel anders dan die, welke ik er uit trek. Wie zou het niet onderschrijven, dat het een verplichting is van den Staat niet alleen, maar van de maatschappij en van alle particulieren om de individualiteit van de menschen te versterken, en ze bestand te maken tegen de stormen van het leven? Er is niemand die dat ontkent, en ik begrijp ook niet hoe men het noodig kan achten om deze algemeene onderschreven waarheden naar aanleiding van dit wetsontwerp nog eens op den voorgrond te stellen. Dat het individu moet worden gesterkt, zooals prof. Bavinck heeft gezegd, door het onderwijs, met name het vakonderwijs, te bevorderen, er is gelukkig in dezen tijd geen sterveling meer, die het een oogenblik zal, tegenspreken. Het ideaal, op die grondbeginselen opgebouwd, is, en ik vertrouw dat dit het ideaal is van ons allen, ook van den meest rooden sociaal-democraat, dat ieder lid van de maatschappij een inkomen zal hebben, dat hem in staat stelt zooveel te bezuinigen, apart te leggen voor den ouden dag, dat hij, als hij eenmaal 70 jaar is geworden, een voldoende bedrag zal hebben om zich en zijn gezin daarvan te onderhouden. Veel liever zou elk sociaal-democraat ook zien, gegeven eenmaal de inrichting van de maatschappij, dat ieder dit zou kunnen bereiken dan dat er een of ander hulpmiddel moet worden te baat genomen door middel van de wetgeving om daarin te voorzien uit de staatskas. Dat spreekt vanzelf. Dat is een elementaire waarheid. Maar indien het zoover zou zijn, zou de maatschappij er toch geheel anders uit moeten zien dan wij op het oogenblik aanschouwen. Omdat dit niet bereikbaar is, ook niet voor arbeiders die werken in loondienst van een ander, is ingevoerd de verzekeringsplicht. Omdat vrije verzekering niet mogelijk is, omdat het niet zonder wettelijke dwang te bereiken is, is de verzekeringsplicht ingevoerd. Ik behoeft den heer Bavinck er niet aan te herinneren, op welke bezwaren die verzekeringsplicht is gestuit, ook in de kringen waaruit de geachte spreker komt. Die is ook niet zoo gemakkelijk aanvaard. Dezelfde bezwaren, die de heer Bavinck thans op den voorgrond heeft gesteld, zijn geuit — ik behoeft hem maar te verwijzen naar den man, die ze nog altijd aanvoert, prof. Fabius — tegen den verzekeringsplicht, die in de wetten van Talma is belichaamd. Maar een wetgeving als deze is noodig, omdat de maatschappelijke toestand nu eenmaal zoo is, dat die wettelijke bepalingen niet zijn te missen.

En waarom is die wettelijke verzekeringsplicht volgens de wet van Talma beperkt tot degenen, die in loondienst van anderen arbeiden? Niet omdat men van meening was, dat al die anderen het niet noodig hebben. De heer de Waal Malefijt zegt: de zaak is eenvoudig genoeg; menschen die zelfstandig arbeiden zijn meestal vroeger arbeider geweest en verzekeringsplichtig volgens de wet van Talma; wanneer zij baas worden, dan zetten zij die verzekering voort uit zichzelf; dan wordt het een vrije verzekering, waarvoor zij premie blijven betalen; dan komt het vanzelf terecht. Neen, zoo eenvoudig is de zaak niet. Laat de geachte afgevaardigde eens denken aan

al de vrouwen in Nederland; laat hij eens denken aan de talloze menschen, die niet in loondienst van anderen gearbeid hebben en die niettemin werken, die niettemin hun arbeid wijden aan de gemeenschap, die niettemin oud worden en op hun ouden dag honger kunnen lijden. Dus de redevoering: met de meesten loopt het wel los onder de wet-Talma en de anderen komen dan maar bij de diaconie, is niet een ernstige oplossing van een vraagstuk als dit.

Men heeft den verzekeringsplicht tot de in loondienst arbeidenden beperkt, niet omdat het voor de anderen niet noodig was, maar omdat voor de anderen de constructie van de wet op de verplichte verzekering niet mogelijk was. Deze wet van Talma heeft zich gebaseerd op de aansprakelijkheid van den werkgever. De wetgever zegt: ik stel u, werkgever, aansprakelijk voor de premiebetaling van uw arbeiders; gij moet zorgen dat die binnenkomt; ik bepaal niet wat de arbeiders uit eigen beweging moeten bijdragen aan premie, maar ik bepaal wat de werkgever mag afhouden van het loon van de arbeiders. Als centrum ziet men hier den werkgever, het aansprakelijk bedrijfshoofd voor de premiebetaling van zijn arbeiders. Het is een gemakkelijke constructie en een, die voor een dergelijke regeling onmisbaar is. En omdat men dien aansprakelijken werkgever mist voor die tallozen in de maatschappij, die niet in loondienst van anderen arbeiden, is de verplichte verzekering beperkt tot de loonarbeiders; daarom werd die verplichte verzekering tegen den ouderdom, wel te onderscheiden van de invaliditeit, een regeling, die betrefte de verhouding tusschen werkgever en werknemer, daarom werd het een loonregeling, werd de uitkeering op den ouden dag beschouwd als uitgesteld loon. En daarom werd zij vastgekoppeld aan de invaliditeitsverzekering en werd ook de ouderdomsverzekering als onderdeel van de invaliditeitsverzekering een bedrijfsregeling, evenals de ongevallenverzekering.

Daarop leg ik den nadruk, want hierin ligt de groote fout: de voorziening in den nood van de ouden van dagen mag niet als een bedrijfsregeling worden opgevat, omdat die voorziening geen bedrijfszaak is. Uit het oog wordt verloren dat in de wet-Talma de voorziening in den nood van de ouden van dagen is vastgekoppeld op den grondslag van de verplichte verzekering aan de invaliditeit en diens gevolg is geworden een bedrijfsregeling, terwijl die voorziening geen bedrijfszaak is.

Het is ook erkend, dat het geen loonregeling is, de regeling van de ouderdomszorg. Van rechts is erkend dat het vraagstuk ook betreft de lieden, die niet in loondienst zijn van anderen, en de sprekers in dit debat hebben zich daarbij aansloten.

Men heeft, dat blijkt uit de stukken der Kamer, en een enkele spreker heeft het herhaald, als principe gesteld: er moet een onverbreekbaar verband zijn tusschen arbeid, premiebetaling en uitkeering, d.w.z. — ook de heer Polak heeft erop gewezen — wie werkt, moet uit zijn loon de premie betalen, die hem de uitkeering verzekert. Het is niet de vraag — de heer Polak heeft dat te recht in het licht gesteld — wie de premie betaalt, het gebod is dat de arbeider uit zijn loon de premie moet betalen, die hem de uitkeering verzekert.

Hij moet zich een offer getroosten voor zijn ouderdomsrente. Dat is het standpunt van de heeren van de rechterzijde. Dat offer moet hij zich zelf getroosten, het maakt hem sterk en onafhankelijk, het maakt, dat hij met opgeheven hoofde, met fierheid, zijn ouderdomsrente kan incasseren; dat hij bij zich zelf de overtuiging heeft: die ouderdomsrente heb ik zelf, met mijn eigen werken, opgebracht, zij is afgegaan van mijn loon, daaraan heb ik een deel van mijn arbeidskracht gewijd.

Maar juist zij, die aan dit principe de zedelijke waarde, de zelfstandigheid, de respectabiliteit van den rentetrekker vastklinken, voegen daaraan in één adem de verzekering toe: maak u niet ongerust, wij zeggen wel dat gij die premie zelf betaalt, maar het is niet zoo; het is niet meer dan schijn, want uw loon wordt met het bedrag van dat offer verhoogd.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, wanneer ik een offer moet

312. Voorstel van wet tot verleenning van ouderdomsrenten.

(Marchant.)

brengeu, door morgen f 100 meer te betalen, doch men verzekert mij tegelijkertijd: met die f 100 wordt uw inkomen verhoogd, dan blijft van dat offer niet veel meer over en dus ook niet veel meer over van het gewichtig argument, dat de zedelijke waarde van den arbeider afhankelijk maakt van het zelf brengen van dat offer.

De heer Polak gelooft niet dat het zoo zal gaan. Hij zegt: elke loonsverhoging kost bitteren strijd. Maar het argument wordt van de rechterzijde met veel nadruk op den voorgrond gesteld.

Maar het is nog sterker. De heer Colijn voegt er nog aan toe: dat offer, waarvan wij uw zedelijke waarde afhankelijk stellen, zal de werkgever voor U brengen. De heer de Waal Malefijt heeft dat nog in deze discussie onderschreven. Hij heeft gezegd: die uitkeering moet hij verkrijgen als een uitkeering, waarop hij recht kan doen gelden onafhankelijk van zijn eigen inkomen. Of de zaak zoo geregeld wordt, dat de werkgever haar betaalt, is ook den heer de Waal Malefijt onverschillig. Dan moet er maar een regeling komen van het loon, zoodat de arbeider het betalen kan. Hij schijnt zich aan deze uitsluitend negatieve gedachte te houden: als het maar niet de Staat is, die het betaalt. Maar wanneer de werkgever het offer betaalt, is aan het argument van de zedelijke waarde de feitelijke grondslag ontvallen. Ik voeg daarbij, dat dan de onrechtvaardigheid nog grooter is: terwijl voor den arbeider in loondienst een ander betaalt, wordt de uitkeering onthouden aan hen, die niet in loondienst zijn.

De heer de Waal Malefijt heeft gezegd: het ergerlijke van het voorstel is, dat het de grenslijn uitwischt tusschen zelfstandige arbeiders en paupers. Ik zou zeggen: in het systeem van den heer Colijn maakt men, aldus redeneerende, van elken arbeider in loondienst een pauper. Want van het standpunt van den arbeider is het volkomen onverschillig of de rente uit de lade van den werkgever komt dan wel of hij haar aan het postkantoor kan gaan halen.

Maar voor den werkgever zijn ook al weer dadelijk de troostgronden klaar: hij kan wat het hem kost verhalen op zijn afnemers, hij behoeft het zelf niet te betalen, hij legt het eenvoudig op den prijs van zijn product. Gelukkig is een stem, die een anderen troostgrond verkondigde, in deze tijden verstomd. Het was deze troostgrond: de kosten worden betaald uit inyoerrechten, die uw bedrijf tot bloei zullen brengen.

Hoe dit zij, men kan niet te gelijk aan den verzekerden arbeider voorhouden, dat hij zijn waardigheid ophoudt door zijn eigen rente te betalen en hem vertellen, dat het hem niets kost.

Moet men met den heer Bavinck zeggen: het sparen moet worden aangemoedigd; men verslapt door deze regeling den mensch? Stel u voor al die arme stakkerds onder het Nederlandsche volk, die in het vooruitzicht leven, dat zij op hun 70ste jaar honger moeten lijden! Hun moet men de uitkeering van f 2 uit de staatskas niet geven, want dan worden ze verkwisters, dan gaan ze al het inkomen, dat zij hebben, over den balk gooien. Zou men nu werkelijk denken, dat er één sterveling is, die op zijn 70ste jaar in aanmerking zou komen voor de uitkeering van f 2 in de week en, wanneer dit wetsvoorstel mocht zijn aangenomen, zou zeggen: ziezoo, nu gaan wij er maar op uit, want als ik 70 jaar ben krijg ik f 2 uit de schatkist?

De kosten, door den arbeider te betalen volgens de regeling-Talma, worden bovendien als zeer laag voorgesteld. Men sprak van 2 ct. in de week en men nam dan aan het bedrag, dat de werkgever van het loon kan inhouden in de laagste loonklasse. De vraag, op wie ten slotte de kosten van de ouderdomsrente drukken, is niet zoo eenvoudig als het principe zou doen gelooven. De werkelijke beteekenis van dit vraagstuk geeft in het geheel geen recht om het eene stelsel principieel te zetten als verzekering tegenover het andere stelsel als bedeeing. Langs den omweg van de belastingen bereiken de kosten van de ouderdomsrente ook degenen, die er op hun ouden dag van zouden profiteeren.

Sommige sprekers van de rechterzijde — ik behoef er niet

veel over te zeggen, nu de heeren Polak en Vliegen daarop reeds hebben gewezen — trachten zich van de zaak af te maken door qualificaties. Zij spraken van staatsarmenzorg, van staatsbedeeing. Zelfs scherpzinnige mannen hebben zich aldus uitgelaten. Zij vergaten alleen dit: dat qualificaties niet zijn argumenten.

De heer de Waal Malefijt heeft gezegd: het is niet alleen armenzorg, maar het is slechte armenzorg; de verzekering wordt vervangen door bedeeing. Mijnheer de Voorzitter! Het is niet juist. Wanneer men alleen te doen had met menschen die werken in loondienst van anderen, dan zou er zooveel bezwaar niet zijn, dan zou men met de regeling van Talma een heel eind kunnen komen. Met de toegeeflijkheid van den heer Colijn en anderen op dit gebied zou de quaestie, die thans aan het oordeel van de Kamer wordt onderworpen, in het geheel niet bestaan, dan waren wij het onmiddellijk allen eens. Maar de quaestie is juist gerezen, omdat er zooveel zijn in wier nooden men moet voorzien die niet zijn loonarbeiders in dienst van anderen. Dat is de oorzaak van de moeilijkheid. Men bereikt dus met die scherpe tegenstelling — een tegenstelling die bovendien onjuist is — tusschen verzekering en bedeeing niets, dan dat de algemeene regeling, die noodig is, uitblijft zooals zij reeds 18 jaren uitgebleven is. Toen ik in 1900 de Tweede Kamer binnenkwam had Minister Lely juist het voorontwerp voor de verplichte invaliditeits- en ouderdomsverzekering aan de Kamers van arbeid rondgezonden om advies. In 1918 staan wij nu over de ouderdomsrente en over de wijze waarop deze wet moet worden veranderd, principieel te redeneeren.

Evenmin bereikt men iets met de tegenstelling, die in haar algemeenheid even onjuist is: of de wetgeving-Talma of staatspensioen. Neen, Mijnheer de Voorzitter, dat is de tegenstelling niet. De wetgeving-Talma geeft invaliditeits- en ouderdomsvoorziening; de ouderdomsvoorziening wordt er uitgenomen, maar de verplichte verzekering voor invaliditeit willen de voorstellers ook. Zij voegen er aan toe: indien de moeilijkheid, waarmede men thans nog verlegen zit, uit den weg is geruimd, zal daardoor het pad geëffend zijn voor de invoering van de invaliditeitsverzekering.

Evenmin eindelijk brengt men de voorziening in den socialen nood van den ouden dag verder, door het vraagstuk hardnekkig te blijven zien in den antithetischen opzet: rechts tegen links. De antithese, voortvloeiende uit den eisch van de erkenning van God in het staatsbestuur en in de wetgeving, bestaat. De heer Polak heeft gezegd: men wil aan de arbeiders laten zien, dat er een onoverbrugbare kloof is tusschen links en rechts. Ik wil de heeren van rechts helpen, dit middel overbodig te maken; ik wil erkennen: de antithese, de grond voor de tegenstelling tusschen rechts en links bestaat. De vraag is, of zij in de groepeerings van rechter- en linkerzijde geheel juist tot uitdrukking komt. Maar deze antithese der geesten bestaat, zooals menige andere, waardoor deze wederom wordt gekruist: de strijd over den omvang van de staatszaak, tusschen individualisme en gemeenschapsbegrip, individualistische en organische staatsleven en andere. Ik ga verder: indien die antithese niet bestond, ware een enigszins blijvende scheiding tusschen rechts en links een onmogelijkheid geweest. Met middelen als de heer Polak vermeldde: goedkoope sociale politiek, houdt men op den duur de zaak niet staande. Rechts groepeerden zich diegenen, voor wie tot dusver, gegeven de maatschappelijke toestanden, het geestesleven van het volk en zijn nooden, deze tegenstelling alle andere primeerde.

Dit erkennende, heeft men echter tweërlei in het oog te houden. Vooreerst dat het beginsel, dat de rechterzijde vereenigt, daarom niet ten aanzien van alle sociale vraagstukken den belijder tot de zelfde uitkomst leidt. In de tweede plaats, dat de toepassing van het zelfde, blijvende beginsel, aan verandering onderhevig is.

De grondslag voor de eenheid van de verschillende partijen wordt niet gelegd in deze eene antithese onder alle omstandigheden. Dit is afhankelijk van de meest sprekende eischen, welke in elk tijdsgewricht door de nooden des volks worden gesteld.

(Marchant.)

Blijft men desondanks vasthouden aan die ééne antithese, dan gaat men desorganiseeren, dan gaat men verzwakken in plaats van te consolideeren. De strijd tusschen rechts en links, onder de huidige omstandigheden voortgezet, werkt ontbindend. Wie dat niet ziet, is blind. De verwarring van den laatsten verkiezingsstrijd, de verschuiving, de woeling, links meer dan rechts, maar ook rechts, is de inleiding tot een nieuwen staatskundigen toestand.

Het gewijzigd inzicht op menig punt, tot dusver door de oude antithese beheerscht, is hiervan een der symptomen, ik noem het onderwijs, het beschermend tarief, het vraagstuk der defensie. Ik noem eindelijk de ouderdomsverzorging. Al deze vraagstukken vinden op den grondslag der antithese hunne oplossing niet. Dat is onmogelijk. Er zullen nog andere volgen: de financiën, de regeling van voortbrenging en distributie in de naaste toekomst, het aandeel van den Staat daarin. Men kan wel aan het opsommen blijven. Noch rechts alleen, noch links alleen, zal, ieder op zijn afgezonderd standpunt zich handhavende, een bevredigende oplossing kunnen geven. Of daar achter de regeeringstafel straks rechtsche ministers zullen zitten of linksche, zij zullen, of zij willen of niet, regeeren mede onder den invloed van links of van rechts.

Dit is de eerste overweging die mij leidt tot het dringend verzoek aan de Kamer om, in het belang van het volk, de zaak der ouderdomsrenten niet te beschouwen als vast aan de antithese.

Als de tweede overweging noemde ik, dat de toepassing van het blijvende beginsel aan verandering onderhevig is.

De grootste vastheid als leidraad op staatkundig gebied is voor velen Gods Woord. De Openbaring is onveranderlijk. En toch, is de verklaring niet, onder de meest rechtzinnigen, aldoor gewijzigd? Hoe kon het ook anders? Elken dag is er nieuwe ervaring, nieuwe wetenschap. Elke dag die onze kennis verrijkt, maakt ons opnieuw bewust van ons grooter tekort van vroeger. Wat onveranderlijk scheen, wijzigt zich.

Indien dit niet de beteekenis is van het beginsel, dat het in zijn toepassing voortdurend wordt gewijzigd, dan is het beginsel dood. Indien het niet moet worden verklaard in het licht van nieuw opgekomen toestanden en nieuw geestelijk leven, dan zouden zijn belijders geen recht hebben tot protest, wanneer van verkeerde dogma's wordt gesproken.

Welnu, wie kan ontkennen, dat het gemeenschapsleven, het gemeenschapsgevoel, in den loop der jaren is gegroeid? Wie kan ontkennen, dat de taak van den wetgever diensgevolge in een nieuw licht is gekomen? Dat zijn taak niet is, de zalige bezitters in hun autochthonenrecht te handhaven, maar de rechtsbevoegdheid te omgrenzen naar de eischen van een hooger principe?

Men vraagt naar een *rechtsgrond* voor de ouderdomsrente: is het recht, is het Christelijk recht, dat hij die zijn werkkraft in de samenleving heeft verbruikt, geen staatssteun hebben mag, als hij niet loonarbeider is geweest?

Als wij zeggen: hij heeft gewerkt voor de gemeenschap, is dat dan ijdele praaf?

Wij allen gevoelen ons thans bezielde door den vasten wil om ons volk uit de wereldverdwaaling verjongd te zien herrijzen. Wij spreken allen van verhooging der productie, versterking der productieve kraft. Er moet kapitaal zijn, zeker, voor de aandeelen en voor de obligaties: maar er moeten in de eerste plaats krachtige menschen zijn. Deze menschen gaan produceeren. Van hen is ons aller bestaan afhankelijk. Voelt men nu niet, dat dit geheele beeld van de verhooging der productie voor ons aller bestaan, één groote gemeenschaps-gedachte insluit?

Maar dan moet ook de gemeenschap tegenover hen, op wier werkkraft zij een beroep doet, een verplichting erkennen tevens: wanneer zij de taak hebben vervuld, die van hen was te verwachten, is het onrecht, hen te laten verhongeren. Nog grooter onrecht is het, degenen die dat werk hebben verricht in loondienst van anderen, te helpen, zoo te helpen, dat het hun niets kost en de anderen aan hun lot over te laten.

Mijnheer de Voorzitter! Dit onrecht wordt door den heer Bavinck erkend, maar deze geachte spreker heeft een ander

bezwaar: er zijn zoo velerlei gemeenschappen, van het gezin gaat hij tot de geheele menschheid en daar tusschen in noemt hij nog de staatsrechtelijke organisaties, de vakorganisaties en de bedrijfsorganisaties. De heer Bavinck zegt: gij moogt niet al die organisaties wegcijferen en alleen den Staat als gemeenschap er uit nemen. Mijnheer de Voorzitter! De waarde van de redevoering van den geachten spreker zou in mijn oog nog zijn verhoogd, indien hij ons had voorgelicht omtrent de vraag, welke van de vele gemeenschappen die hij noemde — het gezin, de gemeente, de provincie, de vakorganisatie, de bedrijfsorganisatie of de algemeene menschheid — in aanmerking zou komen om ons een bevredigende regeling te verschaffen ter voorziening in de nooden van de ouden van dagen. Ja, Mijnheer de Voorzitter, zulk een redevoering is schoon, maar wat hebben de ouden van dagen daaraan, die hun mond niet kunnen openhouden? Een redevoering met verkondiging van dergelijke elementaire principes schijnt aan de arbeiders den indruk te moeten geven: er pijn dan toch nog menschen, die een beschouwing hebben van de maatschappij, die uit christelijke beginselen voortvloeit. Maar wij zitten hier in een vergadering, om wetten te maken.

Wij zitten hier in deze vergadering om in de nooden van de ouden van dagen te voorzien en dan komen wij niet terecht met beschouwingen over de algemeene menschheid en over de talloze gemeenschappen, die er nog bestaan, maar dan komen de arbeiders tot den heer Bavinck met de vraag: wijs mij, waar ik wezen moet in plaats van aan het loket van het postkantoor. Op die reële basis heeft men zich te plaatsen wanneer men regelingen maakt die in de nooden van de ouden van dagen moeten voorzien.

Of is er soms ter vervulling van die gemeenschappelijke taak de diaconie geroepen?

Och, Mijnheer de Voorzitter, het wordt niet uitdrukkelijk gezegd, ik zal niet mijnzijds aan anderen verwijten, wat de heer van Lamsweerde aan de voorstellers heeft verweten, dat men woorden gebruikte om zijn gedachten te verbergen, maar ik kan de verleiding niet weerstaan, aan te halen wat diezelfde Minister Talma heeft gezegd op 31 October 1912 in de vergadering van de Tweede Kamer:

„Wel begreep ik, dat men van onze zijde daarop niet zou ingaan, omdat wij onze idealen en gevoelens hebben en omdat wij wel degelijk begrijpen, dat die armenzorg een feitelijk element is in het leven van onze Kerk..... (Hier volgen er puntjes, Mijnheer de Voorzitter, want er kwam beweging in de Kamer.) Zeker, Mijnheer de Voorzitter, ik vind het noodig om dit eens te zeggen, niet zóó, dat wij de armen noodig hebben om de Kerk te behouden, maar zóó, dat, als er geen wezenlijk innige samenleving is, er van het kerkelijk leven niets terecht komt, en dat het gemeenschapsleven op het gebied van het kerkelijke nergens zóó te voorschijn komt als juist in de armenzorg. Op dat standpunt nu vinden wij een dergelijke staatspensionneering vlak het tegenovergestelde van wat wij noodig achten.”

Ziedaar het eigenlijke argument, dat in deze discussies niet gehoord is: de uitkeering aan de ouden van dagen behoort in handen van de diaconie.

Mijn antwoord is: ik onderschrijf die opmerking niet. Liefdadigheid sluit in, zeggenschap van den gever over den ontvanger. Dat is wat ik niet wensch. En dan vraag ik weder: Waarom wél den arbeider in loondienst aan de diaconie onttrokken en niet de anderen? Hier heeft de wetgever in te grijpen om het beslist onrechtmatige inkomtekort althans tot zekere grens te verhinderen, de inkomensverdeling te wijzigen, omdat zij onrechtmatig is geregeld.

Deze eisch is met de woorden staats-socialisme, staatsbedeeling, marxisme, niet op zijde te schuiven. De vraag is: erkent gij den eisch als rechtmatig, ja dan neen. Zoo niet, geeft dan uw gronden.

Er is veel gesproken over een compromis. Ik heb mij daarvan ook steeds een voorstander getoond, al acht ik het woord

36ste VERGADERING. — 19 JULI 1918.

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Marchant.)

compromis minder juist. Ik beschouw de zaak liever niet als een transactie tusschen strijdende partijen. Wel erken ik, zooals ik heb aangetoond, dat de antithetische beschouwing verderfelijker is, omdat het volk het slachtoffer wordt.

Wij moeten, ook voor het ouderdomsvraagstuk, een oplossing vinden gezamenlijk. Ik gevoel dit te sterker, omdat ook ik de verplichte verzekering tegen invaliditeit, als die tegen ongevallen, noodzakelijk acht in den vorm van een bedrijfsregeling.

Wij kunnen te zamen een bevredigende regeling voor deze maatschappelijke nooden vinden, indien wij de beteekenis onzer leerstellingen met betrekking tot de eischen, hier gesteld, opnieuw ter toetse brengen.

Algemeen wordt erkend, dat de ouderdomsverzorging tot de loontrekkenden niet is te beperken. Dat de vrije verzekering ons niet helpen kan.

Men wil een verplichte verzekering voor geheel het Nederlandsche volk. Dat is het denkbeeld van den heer Snoeck Henkemans.

Verplichte premiebetaling voor iedereen, onder bedreiging met straf, is en theoretisch aan groote bedenking onderhevig door ieder die iets voor de vrijheid gevoelt, en praktisch onuitvoerbaar.

Toen ik in den verkiezingsstrijd eens ergens optrad, kwam een Christelijke arbeider in debat, en voerde mij te gemoet: gij hebt niet uw best gedaan het compromis met rechts in orde te brengen. Wat gij had moeten voorstellen is dit: ieder verplicht verzekerd, maar de premie te betalen uit de Staatskas. Dat was tekenend ter toelichting van de stelling van den heer Polak, dat men reële gronden noodig heeft om de Christelijke arbeiders het verschil tusschen rechts en links te doen begrijpen.

Dan was het principe gered, zooals het principe van het gezinshoofdenkiesrecht gered werd, toen in de Grondwet werd geschreven: het kiesrecht aan de gezinshoofden, terwijl bij de gewone wet feitelijk het algemeen kiesrecht zou worden ingevoerd. Als dit de voldoening is van den Christelijken eisch, dat men onder een anderen naam hetzelfde invoert, dan vergeet men, dat nog een andere eisch aan den wetgever is te stellen; het is deze, dat de waarheid worde gediend.

Hoe men de zaak ook wendt of keert, men zal op de hier voorgestelde regeling altijd moeten terugkomen.

De vraag is echter, of deze Kamer dat zal erkennen.

Eén bezwaar is er nog tegen aangevoerd, dat namelijk, indien de ouderdomsrente eenmaal ingevoerd zal zijn, voortdurend drang zal worden gevoeld naar verhooging van de rente. Met name is dit op den voorgrond gesteld bij een vorige gelegenheid door den heer Colijn. De heer Colijn is man van de realiteit. Ik zou hem willen vragen: gesteld, dat dit wetsontwerp door deze Kamer mocht worden verworpen, wat zal er dan gebeuren? Dan gaat de actie door, totdat die actie zal hebben gewonnen; dan wordt de invoering van de wetten-Talma bemoeilijkt in plaats van vergemakkelijkt. Wordt daarentegen dit ontwerp door deze Kamer aangenomen, dan kan, zooals de heer Colijn heeft opgemerkt, de actie doorgaan tot verhooging van de rente.

Maar gesteld nu — en dit schijnt de heer Colijn te ondersteunen — dat er een meerderheid en een Regeering komt, die door aan dien drang naar verhooging der uitkeering toe te geven, het verslappend steunen op de staatskas zou in de hand werken en bevorderen en dit dus een Regeering zou zijn, welke zoude toegeven aan den eisch: panem et circenses, welnu, wat zouden dan die meerderheid en die Regeering doen, indien dit ontwerp niet ware aangenomen? Zouden zij dan zeggen: in Juli 1918 heeft de Eerste Kamer het wetsontwerp op de ouderdomsrente verworpen, dus aan invoering van een hooger bedrag der ouderdomsrente denken wij niet?

Natuurlijk niet. En indien die Regeering en de meerderheid zich daaraan niet zouden storen en zelf zouden maken een wet, waarbij een groote uitkeering ter voorziening in den nood van de ouden van dagen zou worden vastgelegd, vervalt dit argument. Maar bovendien: gesteld eens, dat zij zich gebonden rekenden door de uitspraak van de Eerste

(Marchant e. a.)

Kamer der Staten-Generaal van 19 Juli, zou er dan geen ander middel wezen om het volk panem et circenses te geven, dan door dit te doen met f 2 per week aan de 70-jarigen te bezorgen?

Uit al deze overwegingen volgt, dat men de waarde van dit wetsontwerp heeft te beschouwen op zich zelf.

De Eerste Kamer heeft bij haar beslissingen in den loop der dagen veel critiek ondervonden. Ik zelf heb mij ook wel eens critiek veroorloofd. Aan de overzijde van het Binnenhof is meer politiek leven, meer politieke partijdiscipline. Daardoor is deze onze zuster in haar uitspraak minder berekenbaar. Zij heeft ons menigmaal verrassingen bereid.

Maar juist in dit verschil ligt een voordeel opgesloten. Doordat deze Kamer minder politiek is, vertoont zij ook minder de gebreken van de politiek; is zij meer objectief, meer onbevangen, acht zij zich minder gebonden aan politieke antecedenten. Ziedaar op welke overwegingen gegrond was dat sprakje hoop, dat de heer Polak niet meer bezat, maar dat, toen ik de Memorie van Antwoord schreef, bij mij nog gloorde.

Sommige leden hebben uiting gegeven aan de vrees, dat door aanneming van dit ontwerp de sociale wetgeving zou worden stop gezet. Ik zie slechts het tegendeel. Door aanneming zal het groote struikelblok tegen invoering van de wet-Talma zijn uit den weg geruimd. In plaats van slooperswerk van de wet-Talma, zal het de eenige weg zijn, om de inwerkingtreding dier wet te bevorderen.

Wij zullen straks een nieuw Ministerie achter de Regeeringstafel mogen begroeten, waarschijnlijk ten minste. Een van de grootste moeilijkheden, waarmede de mannen verlegen moeten zitten die thans overwegen of zij in dezen tijd de verantwoordelijkheid van het regeeren zullen aanvaarden is gelegen in de materie, die hier aan het oordeel der Kamer is onderworpen. Welnu, zij zullen deze Kamer dankbaar zijn indien zij door aanneming van dit wetsontwerp voor hen de moeilijkheid zal hebben opgelost.

Kan de Kamer dat alles niet inzien, heeft de meerderheid der Kamer gesproken door de stemmen die wij hier heden hebben gehoord, dan gaan wij met frisschen moed opnieuw den strijd aanvaarden.

Toegeven onzerzijds, dat dit zou zijn een verderfelijke methode, die de arbeiders en degenen die niet hebben om var te leven zal verslappen in den strijd om het bestaan, dat kunnen wij nooit. Dan gaan wij opnieuw strijden. En willen de heeren dat in den vorm van een antithese-strijd tusschen links en rechts, in Gods naam; als het niet anders kan, dan zal het moeten. De zwakheid van de argumenten, die in deze discussie zijn vernomen, hebben mij versterkt in de overtuiging, dat wij in dezen strijd zullen overwinnen.

De heer de Waal Malefijt: Mijnheer de Voorzitter! Enkele woorden slechts om recht te zetten een aanhaling, welke de heer Marchant zich veroorloofd heeft te doen uit mijn zoo straks gehouden rede.

Hij heeft het namelijk doen voorkomen, alsof ik mij in principe had verklaard voor een premievrij pensioen. Ik heb mij daaromtrent absoluut niet uitgelaten; maar ik heb blijkens mijn stenogram gezegd:

„Daarin moeten wij hem (nl. den arbeider) versterken, en wanneer de premiebetaling hem zwaar valt, moeten wij zorgen, dat er een behoorlijke loonregeling komt, desnoods in de wet vastleggen, dat de patroon een deel van die premie moet bijdragen, maar niet het geheele idee van verzekering wegnemen, en daarvoor in de plaats stellen een aalmoes.”

Dit alleen heb ik gezegd. Ik wenschte daarop nog eens met nadruk te wijzen, om verkeerde gevolgtrekkingen te voorkomen.

De heer Bavinek: Mijnheer de Voorzitter! Ook ik wensch nog enkele opmerkingen te maken. In de eerste plaats wil ik een zacht, maar toch beslist protest doen hooren tegen de woorden van den heer Vliegen, die de rechterpartijen, staande

(Bavinek.)

tegenover dit voorstel, bestempeld heeft met den naam van stemmachines. Ik wensch daartegen bepaaldelijk te protesteeren, omdat het niet waar is.

Wij hebben menigmaal in deze Kamer — de heer Marchant heeft er in het laatste gedeelte van zijn rede op gewezen — het bewijs geleverd, dat wij niet eenstemmig waren ten aanzien van gewichtige wetsontwerpen, terwijl een dergelijke niet-eenstemmigheid aan de linkerzijde in de meeste gevallen totaal ontbrak. Indien dus de naam van stemmachines in deze Kamer toepasselijk mocht zijn, dan zou dit toch in geen geval zijn op de rechterzijde.

In de tweede plaats een opmerking over hetgeen de heer Vliegen gezegd heeft over theorie en praktijk.

De quaestie van theorie en praktijk is inderdaad menigmaal moeilijk, en ieder die de eer en het genoegen heeft lid te zijn van een van de beide Kamers der Staten-Generaal, ziet telkens hoe moeilijk het is om zijn theorieën, liever zijn beginselen praktisch tot uitvoering te brengen en daaraan in de praktijk van het leven getrouw te blijven. Ik stem toe, dat elke partij zal ondervinden, dat dit dikwijls niet gaat. Maar desniettemin gaat het niet aan zich eenvoudig te stellen op het standpunt alleen van de praktijk en met de theorie of met de beginselen geen rekening te houden.

En wanneer wij soms in het geval mochten verkeeren om in zake een bepaald punt — door den heer Vliegen is in dit verband genoemd het huismanskiesrecht — tot een zeker compromis te moeten komen, omdat de omstandigheden daartoe nopen, — ik bedoel hier tot een compromis in den aard der omstandigheden gelegen, in den tijd waarin wij leven, in verband met de aan-de-ordestelling van art. 192 enz. — dan kunnen die omstandigheden aldus zijn, dat men om zoo te zeggen in de praktijk toegeeft, terwijl men in de theorie blijft staan waar men stond en van meening blijft, dat die theorie wel terdege de voorkeur boven de thans ingevoerde praktijk verdienen kan.

In de derde plaats een enkel woord over het individualisme. Er is door een van de geachte sprekers opgemerkt, dat mijn woorden wel hadden kunnen klinken uit den mond van een verstokt liberaal. Ik weet niet wat dat voor een qualificatie is; ik houd niet van dergelijke qualificaties; ik wil alleen opmerken, dat individualisme en gemeenschap inderdaad zijn twee onzaglijke tegenstellingen in het leven. Wij allen moeten streven om te komen tot een overeenkomst tusschen die beiden. En wanneer in het morgenuur door mij in het midden is gebracht, dat inderdaad het individualisme van den arbeider, van den vrijen arbeider, van het gezin, van het bedrijf, van de organisatie enz. niet tot zijn recht komt, dan meen ik daarmede een element te hebben aangeroerd, dat inderdaad een punt van overweging bij elke wetgeving moet uitmaken. Ik sta volstrekt niet op het standpunt van het liberalisme van vroeger tijd of van een individualistische theorie, maar ik meen, dat gemeenschap en individu te allen tijde met elkaar behooren samen te gaan. En wat is nu de groote fout in dit wetsvoorstel op de ouderdomsrenten? Deze, dat heel de band tusschen den arbeider, den vrijen arbeider, en de uitkeering van den Staat wordt doorgesneden, dat eenvoudig zonder de persoon van den arbeider gerekend wordt, dat de arbeider door den Staat eenvoudig wordt beschouwd als een nul: er wordt niet mede gerekend of hij een vrije arbeider, een loonarbeider of wat ook is geweest; er wordt alleen gevraagd: Hebt gij behoefte? En dan wordt hem een uitkeering toegekend.

Dat is toch Christelijk, zegt de heer Polak. Neen, dat is niet Christelijk of Israëlitisch, het is noch Nieuw- noch Oud-Testamentisch, en wel om deze eenvoudige reden: dat barmhartigheid zeer zeker een deugd is, maar eerst dan vooral, wanneer zij goed wordt besteed en door het wettig orgaan wordt beoefend. Er is een barmhartigheid van de kerk, die uitstekend is. Ik mag hier spreken uit naam van de kerk want ik de eer heb te behooren: wanneer een arbeider zijn ouden dag heeft bereikt en hij komt tot de kerk, dan verwijft die kerk hem niets, maar geeft hem zooveel als zij naar vermogen kan afstaan en komt hem zooveel mogelijk te gemoet.

Dat is barmhartigheid, en de Kerk en het huisgezin zijn de

organen van die barmhartigheid, maar geheel anders wordt het wanneer wij tusschen het terrein van het recht en van de barmhartigheid geen onderscheid maken; dan komt men in de grootste moeilijkheid. De Staat is niet van de barmhartigheid het orgaan, dat is alleen de Kerk van den Heere Jezus. De Staat is de handhaver van het recht, en daarom, zooals ik in het midden heb gebracht, is de vraag: Is het hier een quaestie van recht? En wanneer die quaestie is uitgemaakt — en dit erken ik — dat wij hier niet hebben te doen met armenzorg, maar met een recht dat ieder arbeider heeft die zijn geheele leven heeft gearbeid, dat hij moet kunnen leven tot zijn stervensdag toe, dan hebben wij een quaestie van recht, maar dan komt in de tweede plaats de vraag aan de orde wie dat recht heeft te handhaven. Dat is geheel iets anders en wij kunnen niet in eens zeggen, dat de Staat dat moet doen. Dat is niet te bewijzen. Is het de plicht van den Staat, omdat die, gelijk de heer Vliegen aanvoert, de grootste gemeenschap is, te zorgen, dat de arbeider aan een goed einde komt, en zijn loon tot den laatsten dag van zijn leven ontvangt. Dat moet in het bedrijf gevonden worden en uit het bedrijf betaald worden.

Ik weet wel dat de gemeenschap thans zoo gedesorgeriseerd is, dat dat niet gaat en de Staat moet helpen, maar dit is geheel iets anders dan dat men zegt, dat die plicht op den Staat rust en deze daarvoor moet zorgen, zonder iets daartegenover te eischen. Dan verliest men het verband, dat tusschen de bedrijven aan den eenen kant en den Staat aan den anderen kant moet bestaan. Dan is er geen verband tusschen de individualistische en de organische staatsleer, die met elkander in verband moeten worden gebracht.

Allerlei zedelijke quaesties houden daarmede verband, o. a. die van de zedelijke verantwoordelijkheid. Ik noem één punt: het sparen. Sparen is wel degelijk een deugd. Ik herinner mij, dat de heer Cremer een paar jaren geleden aan de jongemannen te Amsterdam een raad heeft gegeven en toen gezegd heeft: weest arbeidzaam en vlijtig, maar weest vooral ook zuinig. De menschen, die geleerd hebben te sparen, brengen het ver. Dat is niet alleen voor den arbeider een plicht, maar ook voor ieder, die een bedrijf of een nering heeft. Die zuinigheid moet door zedelijke middelen worden aangewakkerd, maar niet door te zeggen: als gij aan het einde van uw leven zijt, kom dan maar bij mij, Staat, dan zal ik in uw behoeften voorzien.

Ik wil hier niet verder op ingaan, maar alleen dit constateeren, dat, als wij op die manier een ouderdomsrente zouden trachten te krijgen, wij met alle factoren rekening zouden moeten houden en niet alle arbeiders in eens als paupers beschouwen en voor rekening van den Staat moeten brengen op hun ouden dag. Het gaat hier om een door en door zedelijk belang en men mag dat maar niet beschouwen als iets, waar men als een stemmachine vóór stemt zonder zich van die factoren rekenschap te geven. Tusschen rechts en links is dit een quaestie geworden, maar vanmorgen heb ik reeds gezegd, dat ik dit in den grond van mijn hart niet geloofde. Ik geloof, dat er aan de linkerzijde wel degelijk ook personen zijn, die dezelfde bezwaren hebben als ik. Uit hetgeen de heeren Marchant en Vliegen hebben gezegd is dat wel degelijk gebleken. Die bezwaren worden aan de linkerzijde ook gevoeld, maar men zit nu eenmaal in die antithese en acht zich daardoor gebonden rechts of links te stemmen. Wij moeten echter zoo spoedig mogelijk tot een compromis komen en met dit woord wil ik eindigen. Ik acht een compromis mogelijk, al is het niet op de wijze als door den heer Colijn is aangegeven. Op een gansch ander punt is dat ook mogelijk gebleken, namelijk op het gebied van het onderwijs. Zou het nu niet mogelijk zijn om op dit punt, dat in betekenissen en ernst niet bij het onderwijs halen kan, eveneens tot een compromis te komen? Wanneer dit voorstel niet was gekomen, wanneer, zou men kunnen zeggen, die antithese tusschen rechts en links niet opnieuw was uitgebroken, zouden wij verder zijn, want de eerste taak van de nieuwe Regeering, wanneer die komt, of van de oude Regeering, wanneer zij blijft, zal moeten zijn de partijen bijeen te brengen, tot zegen — daarin ben ik het eens met de sprekers, die zich in dien geest hebben uitgelaten — van onzen arbeidenden stand.

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

De heer **Vliegen**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Bavinck moet toch zijn zwakheid gevoelen wanneer hij wijst op de verderfelijke beginselen die zijns inziens in dit wetsontwerp liggen, en het daarom verwerpt, en dan zegt: we moeten komen tot een compromis. Men sluit geen compromis met de ondeugd en de verderfelijkheid: die slaat men neer, als men kan. Zoodat uit die conclusie al blijkt, dat het niet juist is en ook niet als juist gevoeld wordt, dat dit wetsontwerp zou ondermijnen beginselen, die in de maatschappij noodzakelijk zijn, dat er goede dingen zouden worden weggenomen wanneer dit wetsontwerp aangenomen wordt.

De beteekenis van de uitdrukking, die ik gebezigd heb, dat de rechtsche meerderheid van deze Kamer heden zou worden gebruikt als stemmachine, tracht de heer Bavinck te weerleggen met een verwijzing naar stemmingen die hebben plaats gehad en waarbij men uit elkander ging. Maar zoo losjes heb ik het niet gezegd. Ik heb gezegd: de geschiedenis van deze zaak heeft gemaakt, dat zij is geworden een strijd, waarbij de partijen en de propagandisten van rechts zich in het Parlement en daarbuiten zoo hebben uitgesproken en zoo hebben vastgelegd, dat zij vandaag niet anders mogen doen dan dit wetsontwerp verwerpen.

De heer **Michiels van Kessenich**: Dat is toch geen reden om een slag in het aangezicht te geven van een deel der Kamer?

De heer **Vliegen**: Dat is ook mijn bedoeling niet geweest. Mijn bedoeling is alleen geweest een feit te constateeren en als dat feit een slag in het aangezicht is van zekere partijen in de Kamer, dan hebben zij dat aan zich zelf te wijten en niet aan mij.

De heer Bavinck is nog verder ingegaan op de verhouding tusschen gemeenschap en individu. Ik vind het niet noodig wat ik daaromtrent gezegd heb nog nader toe te lichten. Alleen meen ik, dat deze groote theoriën te onpas bij deze zaak gehaald worden en dat zij ten slotte zeepbellen zijn, die prachtig mooi en groot schijnen, maar tegen de practijk van het leven uiteenbarsten. Zoo gaat het ook hier, als men de zaak zoo hoog opzet als de heer Bavinck gedaan heeft, en dan zegt, dat wij moeten zien het op een akkoordje te gooien. Men zegt dan eigenlijk, dat men practisch toegeeft, maar dat het eerst omringd moet worden met iets dat verduistert, en aangepast aan iets, waardoor het theoretisch iets gewijzigd wordt. Maar dan meen ik dat dit in de practijk weinig beteekent en daarom heb ik het vergeleken met de geschiedenis van het kiesrecht. Een ander voorbeeld is het volgende. De Minister van Waterstaat zal zich wel herinneren, dat bij de behandeling van de Ongevallenwet het groote amendement-Kuyper werd aangediend als gebaseerd op een geweldige theorie, maar dat het, als men het uitwerkte, op niets anders neerkwam, dan dat wat mensen werkten in een ander lokaal en dergelijke dingen, terwijl de werking van de Ongevallenwet zelf dezelfde bleef. De gedachte die er aan ten grondslag lag is later door den Minister uitgewerkt moeten worden, omdat ook toen de Eerste Kamer roet in het eten gooide, en het eenige resultaat is, dat de Einheidlichkeit en de goede werking van de Ongevallenwet nadeel heeft geleden.

Ik zal verder niet ingaan op hetgeen gezegd wordt over de rol, die aan de bedrijven in deze zou moeten worden toebedeeld: ik heb dit reeds voldoende behandeld. Deze zaak te laten betalen door de bedrijven, dat hebben wij nog nooit zien voorstellen, dat heeft nog nooit iemand practisch uitgewerkt, en ik twijfel er zeer aan of de rechtsche partijen van deze Kamer dat wel zouden aannemen.

Ik geloof er voorshands nog niets van, en het is eigenaardig, dat er nog geen enkele uitwerking is verschenen, noch in wetsontwerpen, noch in proeven van wetsontwerpen, die buiten de Kamer zijn verschenen, waarbij de kosten van een dergelijke zaak op het bedrijf zouden worden gelegd. Wanneer men dat nu hier zoo maar zegt, dan komt dat omdat men heel goed gevoelt het wreede, het onrechtmatige, het hartelooze van wat men bedrijft wanneer men dit verwerpt, en

(Vliegen e. a.)

daarom den schijn tracht te vermijden zonder meer neen te zeggen.

De heer Marchant heeft er op gewezen wie het zijn, die er onder lijden wanneer dit wetsontwerp niet tot stand komt. Ik heb zooveen vergeten daarop te wijzen. Het zijn niet in hoofdzaak de menschen, waarover gesproken wordt, die niet in loondienst zijn geweest, omdat zij een eigen bedrijf hadden, maar $\frac{3}{4}$ of $\frac{2}{3}$ van deze menschen zijn weduwen van arbeiders, vrouwen die niet in loondienst zijn geweest. Eenige jaren geleden heb ik eens uitgerekend dat van de 44 000 menschen, die men rekende dat bij aanneming die f 2 ook zouden krijgen, als ik mij niet vergis 31 000 vrouwen waren, in hoofdzaak weduwen. Die treft men door de verwerping en die zouden niet geholpen worden door eenige regeling, waarbij het bedrijf moet betalen. Dan zou men zich allicht bepalen tot den man, die inderdaad in loondienst is, of een bedrijf heeft. Om de vrouwen er ook van te doen profiteren zou weer een heel andere verzekering moeten worden opgezet, die het bedrijf zeker zou weigeren te betalen.

Wat betreft dat gepraat over zuinigheid en sparen, het gaat op het oogenblik over menschen die 70 jaar zijn of er dicht bij. Wat beteekent het tegen hen te zeggen: gij moet sparen. Spreek over sparen met jonge menschen. Denkt men, dat ik iederen dag tegen mijn jongens zeg: geef maar uit, het komt er niet op aan? Het spreekt vanzelf, dat ieder die besef van verantwoordelijkheid heeft in eigen kring op zuinigheid aandringt, maar van dergelijke dingen een theorie te maken, die men bij de behandeling van het lot van 70-jarigen te pas brengt, ik voel dat als iets dat weezin wekt, dat alleen dient om dingen na te laten, die noodzakelijk zijn. En wanneer ik dan over deze zaak eenigszins heftig spreek, dan is dat omdat ik voel, dat het hierbij geldt een groote, ergerlijke misstand in het arbeidersleven, waardoor in de kringen van de arbeidersklasse zooveel jammer en ellende wordt geleden. Ik heb niet alléén het oog op het materiele gebrek, maar bijv. op het feit, dat een oud man in het huis van zijn dochter of zijn zoon soms wreed wordt behandeld, omdat hij geen cent inkomen heeft. Ik voel hoe dat reeds beter kan worden, hoe groote tegemoetkoming zelfs die paar gulden al zouden kunnen zijn in dit groote menschelijk leed, en als die regeling dan wordt verworpen om de een of andere theorie, of omdat men het liever op een ietwat andere manier haad gezien, dan is dat iets, dat mij tegen staat. Maar de partijen, die dit bedrijven, moeten het niet kwalijk nemen wanneer hier en elders in den lande over deze zaak na afloop harde woorden zullen vallen en wanneer hun de verantwoordelijkheid hiervoor zwaar zal worden aangerekend.

De heer **Marchant**: Mijnheer de Voorzitter! Enkele opmerkingen zou ik ten slotte willen maken naar aanleiding van de redevoering, die de heer Bavinck in tweeden termijn heeft gehouden. In de eerste plaats wensch ik op te merken, dat de geachte afgevaardigde zich vergist, wanneer hij meent van mij gehoord te hebben dat ik betwijfelde of sparen een deugd was. Integendeel, daaraan twijfel ik natuurlijk niet, maar wat ik heb ontkend is, dat door de uitkeering van f 2 per week op 70-jarigen leeftijd aan behoeftigen, ook maar in eenig opzicht het sparen zou worden tegengegaan.

De tweede opmerking die ik zou willen maken is deze. De geachte spreker heeft gezegd, dat door de indiening van dit wetsontwerp de antithese tusschen rechts en links zou zijn aangewakkerd. Ik vraag toch: in welk opzicht zou die zijn aangewakkerd? Heb ik daartoe soms reden gegeven? Ik heb juist mijn geheele verdediging van het wetsontwerp op deze gedachte gebouwd, dat er te dezen opzichte verzoening moet komen tusschen rechts en links. In geen enkel opzicht is wat de behandeling in deze Vergadering betreft de antithese tusschen rechts en links aangewakkerd.

Ik begrijp niet, dat de heer Bavinck de verantwoordelijkheid op zich durft nemen om, waar hij erkent als een recht van de ouden van dagen, dat zij niet verhongeren, een recht van de gemeenschap tegenover hen, te zeggen: aan den vorm, waarin gij de regeling voorstelt, hecht ik mijn goedkeuring niet, terwijl hij in gebreke blijft ook maar in een enkel opzicht

312. Voorstel van wet tot verleening van ouderdomsrenten.

(Marchant.)

en de meest vage aanduiding te geven, hoe naar zijn oordeel in deze zaak wel ware te voorzien.

Het is de Kamer bekend, dat ik mij langen tijd tegen staatspensioen heb verzet, voornamelijk op dezen grond, dat ik uit financieel oogpunt de verantwoordelijkheid niet aandurfde om een zaak te propageeren, waarvan de financieele specialiteiten zeiden, dat het niet kon.

In dezen tijd is allerlei mogelijk gebleken, het kan nu wel, en toepassing van dit wetsvoorstel is zeker mogelijk. Nadat ik de zaak aan alle kanten heb bekeken ben ik tot de overtuiging gekomen dat een regeling dezer materie niet anders mogelijk is. Men kan het in een ander kleed steken, zooals men getracht heeft het algemeen kiesrecht te steken in het kleed van het gezinshoofdenkiesrecht, men kan er lapjes om hangen, maar in wezen is de regeling niet anders mogelijk. Wanneer men zegt: ik erken het recht en men kan ook met de meeste vage bewoordingen niet aangeven op welke wijze het moet geregeld worden, dan begrijp ik niet, hoe men den moed vindt om zijn stem aan dit voorstel te onthouden.

Ten slotte kom ik met een aanhaling van Minister Talma. Hij heeft zich ook over deze zaak uitgelaten. Men zal niet ontkennen dat hij een man was staande op Christelijken grondslag. In de vergadering van de Tweede Kamer van 23 December 1908 — Minister Lely heeft het in de stukken geciteerd — heeft Talma medegedeeld zijn gedachtengang, zooals hij dat zoo dikwijls openhartig deed, ter zake van deze quaestie toen hij Minister zou worden.

„Toen in 1905 het Kabinet-Kuyper viel, heb ik er over gedacht of het niet mogelijk zou zijn om, door samenwerking van verschillende groepen der Kamer tot een initiatief-ontwerp te komen, door uit het ontwerp-Kuyper de brug weg te nemen en te zeggen: het tot stand brengen dezer verzekering is een verschrikkelijk lange, moeilijke quaestie, laat ons beginnen met aan de arbeiders uit te keeren hetgeen hun immers toch zou worden uitgekeerd zonder dat zij premie hadden betaald.”

Waarom is hij er niet toe gekomen dat voor te stellen? Niet op grond van zijn Christelijke beginselen hieromtrent. Maar:

„Het heeft toch inderdaad wel bezwaar om voor slechts een groep arbeiders zoovele millioenen te besteden.”

Louter die enkele financieele overweging, die mij ook vroeger teruggehouden heeft, heeft Talma er van weerhouden een regeling in te dienen, zooals die thans aan het oordeel van de Kamer onderworpen wordt. Nu is het voorstel er, nu zijn de heeren in de mogelijkheid hun stem daarover uit te brengen; maar nu hooren wij zeggen: wij willen graag, maar het kan niet, onze Christelijke beginselen verbieden het, en

(Marchant e. a.)

dat nota bene met een beroep dag in, dag uit op het gevoel van pieteit tegenover Talma. Hoe Talma er over dacht is in de vergadering van 1908 gebleken. Er moeten andere overwegingen zijn, die de heeren terughouden. Welke het zijn weet ik niet, maar dat hier zuiver en onomwonden wordt gezegd welke de motieven zijn van rechts om tegen dit ontwerp te stemmen, zich daartegen te verzetten, dat geloof ik niet. Wij hooren die motieven niet.

Ik begrijp niet, ik herhaal het, hoe iemand, die het Christelijk recht van de ouden van dagen erkent — de heer Bavinck heeft het met zooveel woorden gedaan — kan zeggen: het spijt mij, ik ben niet in staat een vorm te vinden, waarin ik in hun recht voorzien kan, maar wat thans wordt voorgesteld verwerp ik.

De heeren moeten het weten, de actie gaat door. Zij jagen ons weer in het harnas om opnieuw den strijd te beginnen. Het zij zoo, maar laten zij zich bewust zijn van de verantwoordelijkheid, die dit besluit op hun schouders legt.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het voorstel van wet wordt in stemming gebracht en met 26 tegen 19 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren Franssen, Bressers, van Basten Batenburg, Bosch van Oud-Amelisweerd, d'Aumale van Hardenbroek, de Waal Malefijt, de Gijselaar, van den Berg, van Swaay, Reekers, Lucasse, van der Does de Willebois, Bavinck, Verheijen, de Vos van Steenwijk, Michiels van Kessenich, van Lamsweerde, Diepen, van der Maesen de Sombreff, van der Hoeven, van Wassenaer van Catwijk, van Lanschot, Gilissen, 't Hooft, van Wichen en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heeren Kappeyne van de Coppello, Westerdijk, Fokker, Binnerts, Dojes, van Nierop, van Holthe tot Echten, Polak, Geertsema, Stork, Staal, Cremer, van Houten, van der Feltz, van Kol, Kraus, Bergsma, Vliegen en de Boer;

II. voorstel van wet betreffende een onderzoek door een Staatscommissie naar hetgeen tijdens den toestand van oorlogsgevaar heeft plaats gevonden ter zake van de voorziening van het land met levensbehoeften en ter ondersteuning van landbouw, nijverheid en handel (407).

Dit voorstel van wet wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De vergadering wordt verdaagd tot Dinsdag 23 Juli a.s., des middags te 2½ uur.